

Dokument nr. 5.

(1984—85)

Forsvarets ombudsmannsnemnds beretning til Stortinget om virksomheten i tiden 1 januar - 31 desember 1984.

REGISTER

	Side
Innledning	3
Generelle synspunkter	3
Saker som er behandlet	4
Verneplikt, utskrivning, rulleføring	5
Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse	6
Opptjening, godskriving, tjenestetidens lengde	9
Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimittering	10
Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av utstyr	14
Forlegningsforhold	16
Tjenesteforhold	16
Permisjoner	18
Disiplinærsaker	19
Tillitsmannsordningen	22
Økonomiske forhold	23
Sykesaker	25
Sosiale saker	26
Forsvarets skolevirksomhet	28
Verve	30
Befalssaker	30
Sivilt personell i Forsvaret	35
Ombudsmannsnemndas befaringer	35

INNLEDNING

Ombudsmannsnemnda har i 1984 bestått av:

Ombudsmann Edgar Andreassen, Oslo
Hans Nordahl Jensen, Bodø
Erlend Rian, Tromsø
Ola D. Gløtvold, Engerdal
Kjell Reinsfelt, Tønsberg
Georg Jacobsen, Bergen
Per Håpnes, Hell

Nemndas medlem, Ottar Gravås som nå møter på Stortinget, er blitt fritatt fra vervet som medlem av ombudsmannsnemnda. Som Kristelig Folkepartis medlem i nemnda er valgt Per Håpnes.

Nemnda har i 1984 gjennomført bare en befaringsreise, Oscarsborg festning den 3 oktober.

Befaringen er nærmere omtalt under avsnittet Nemndas befaringsreiser.

Nemnda har holdt møte den 21-22 februar og 2 oktober.

Nemnda har i år som tidligere år vært representert på landskonferansen for tillitsmenn i Forsvaret.

Også i år har Ombudsmannen, kontorsjefen og nemndas medlemmer holdt orienteringer om ombudsmannsordningen ved en rekke av Forsvarets skoler og ved mange av de tillitsmannskurs som er avholdt ved de forskjellige avdelinger.

Nemnda har i år gjennomført færre avdelingsbesøk enn det som er vanlig. Med de arbeidsoppgaver nemnda i øyeblikket har, har en ikke funnet det nødvendig å foreta befaringsreiser ved militære avdelinger med en fulltallig nemnd. Avdelingsbesøk vil også bli foretatt i fremtiden. I tillegg til dette vil en gjøre et forsøk med «minibefaring» av de av nemndas medlemmer som er ute ved avdelingene og orienterer på tillitsmannskurs.

Protokoll fra nemndas møter og befaringsreiser følger beretningen som uttrykt bilag.

Generelle synspunkter

Det er i år behandlet i alt 276 nye saker. Sett i forhold til saksantallet i fjor er det en markert økning. Dette gir i og for seg intet grunnlag for å trekke spesielle konklusjoner, men må ses mer som en naturlig svingning fra år til år.

Ser man imidlertid på antall saker innenfor de enkelte saksgrupper stiller det seg noe an-

nerledes. I gruppen Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimittering, er det en vesentlig økning i antall saker fra 56 til 87. Halvparten av økningen i antall saker fra i fjor til i år er kommet i denne gruppen. Med 87 nye og 8 gamle saker finner man $\frac{1}{3}$ av det antall saker som er behandlet i år i denne gruppe. Femtiseks saker gjelder klager over at søknader om overføring til tjenestested nærmere hjemmet eller overføring til Heimevernet er avslått. Dette synes å understreke det Ombudsmannen ga uttrykk for i beretningen for i fjor om at mannskapenes største problem knytter seg til det å måtte tjenestegjøre langt hjemmefra. Nå er ikke alle slike søknader like godt begrunnet og dokumentert. På den annen side synes det å være klart at den vanskelige personellsituasjonen nødvendiggjør en meget streng vurdering. Disse forhold fører til at mange søknader avslås uten at Ombudsmannen ut fra de foreliggende omstendigheter kan si at avgjørelsen er åpenbart urimelig.

Det andre store saksområde innfor denne gruppe er søknader om utsettelse med resterende førstegangstjeneste for å begynne på en skole eller tiltre en stilling. Når det gjelder de som skal begynne på skole har det for oktoberinntaket vært mulig å få utsettelse med inntil $1\frac{1}{2}$ mnds tjeneste, spesielt i tilfeller hvor det har vært vanskelig å få overført opptaksløfte eller på annen måte få sikret opptak neste skoleår. Vanskeligere har det vært for de mannskaper som har søkt utsettelse med tjenesten for å tiltre en stilling. I de tilfelle det har vært absolutt nødvendig å tiltre en stilling før tjenesten er ferdig har det vært vanlig å innvilge inntil 14 dagers utsettelse. Dette har skapt problemer. Praksis har også variert noe fra avdeling til avdeling. Ombudsmannen går ut fra at Stortingets vedtak på dette område i forbindelse med budsjettet for 1985 vil skape en klar og ensartet praksis.

De forannevnte sakene har vært nokså arbeidskrevende, idet Ombudsmannen i tillegg til kontakt med militære myndigheter også har måttet kontakte både skoler og arbeidsgivere.

I beretningen for i fjor redegjorde Ombudsmannen for de økonomiske vanskeligheter som vernepliktige som levde i et samboerforhold ofte kom opp i. De endringer på dette området som var gjort gjeldende for befal og som

det ble redegjort for i beretningen, er ikke gjort gjeldende for vernepliktige mannskaper.

Forutsetningen for å få behovsprøvet bottillegg er bl a at den vernepliktige eller hans hustru ikke oppebærer sivil lønn som utgjør mer enn halvparten av lønnstrinn 10. Erfaringene har vist at denne regel er for streng. I en rekke tilfeller har det vist seg at boutgiftene har vært så høye at familier med denne sivile inntekt ikke har hatt noe å leve av når boutgiftene har vært dekket. Forsvarsdepartementet har derfor i en rekke saker dispensert fra denne bestemmelse. Det er vel rimelig at denne bestemmelse ut fra de erfaringer som er høstet bør endres.

I beretningen for i fjor redegjorde Ombudsmannen for den nyordning som var gjennomført når det gjaldt opptjening av ulovlig fravær. Det har ikke vært registrert spesielle problemer med denne ordning i år, bortsett fra at det i enkelte tilfeller har vært truffet beslutning om opptjening så sent at den vernepliktige ikke har rukket å benytte sin ankeadgang før opptjeningen har startet.

Når det gjelder forholdet mellom befal og menige er det heller ikke i år tatt opp saker hvor vernepliktige mannskaper klager på befalets opptreden. Nå er nok ikke forholdene så idylliske som dette kan tyde på. Av de mange samtaler Ombudsmannen har med tillitsmenn på tillitsmannskurser fremgår det at det fortsatt skjærer seg mellom befal og vernepliktige, men tydeligvis ikke på en slik måte at Ombudsmannens bistand anses nødvendig.

SAKER SOM ER BEHANDLET

I 1984 har Ombudsmannen behandlet 276 nye saker. I tillegg kommer 22 saker fra tidligere år, tilsammen 298 saker. Av disse sakene er 18 ikke ferdig behandlet i 1984. Avgjørelsen er endret til fordel for klageren i 120 av sakene.

I tillegg til denne oversikten er det som tidligere år behandlet et stort antall henvendelser angående forskjellige spørsmål. Ombudsmannen har her gitt råd og orienteringer om hvordan man best kunne få hjelp til å løse problemene.

Saksfordelingen på forsvarsgrenene og kommandoområdene, samt fordelingen av sakene på de forskjellige saksområder avviker ikke så meget fra tidligere år.

De nye sakene som er behandlet i 1984 er tatt opp av:

Enkelte soldater	214
Grupper av soldater, tillitsmenn, avdelinger eller offiserer på vegne av mannskaper	12
Verveide	5
Befal	41
Sivilt personell	4
Ombudsmannen	0
	<u>276</u>

Sakenes fordeling på forsvarsgrenene er følgende:

FD og diverse høyere staber

Hæren:	
Distriktskommando Østlandet	70
Distriktskommando Sørlandet	8
Distriktskommando Vestlandet	1
Distriktskommando Trøndelag	9
6. Divisjon	<u>58</u>
Heimevernet	13

Sjøforsvaret:

Avdelinger på Østlandet	8
Avdelinger på Sørlandet	4
Avdelinger på Vestlandet	11
Avdelinger i Trøndelag	0
Avdelinger i Nord-Norge	17
Fartøyer	<u>5</u>
	45

Luftforsvaret:

Avdelinger i Sør-Norge	28
Avdelinger i Nord-Norge	<u>26</u>
	54
	<u>276</u>

<i>Menige mannskaper:</i>	1982	1983	1984
Verneplikt, utskrivning, rulleføring	0	0	4
Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse	27	22	36
Opptjening, godskriving, tjenestetidens lengde, tjenesteløstelser	2	2	7
Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimittering	57	56	87
Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av utstyr ..	10	10	4
Forlegningsforhold	10	5	1
Kosthold	0	0	0
Tjenesteforhold	16	6	15
Permisjoner	30	9	15
Velferdssaker	1	0	0
Kantiner	0	0	0
Disiplinærsaker	14	17	12
Forhold mellom befal og menige	2	0	0
Tillitsmannsutvalg	1	3	0
Økonomiske forhold	6	4	3
Sykesaker, tannpleie, ulykker ..	10	8	11
Sosiale saker	11	15	15
Forsvarets skolevirksomhet ..	8	7	16
Verveide	4	8	5

Befal og sivilt personell:

Utnevelser, fast ansettelse, konstitusjon etc	3	4	3
Engasjement, åremål etc.	7	4	6
Beordring, frabeordring, forflytning, plikttjeneste, avansement, ansiennitet	13	7	10
Aldersgrense, avskjed, oppsigelse	7	6	8
Tjenesteforhold	6	0	5
Permisjoner, ferie	4	1	2
Sykesaker, legetjeneste	1	1	0
Disiplinær- og strafesaker	1	0	0
Erstatning	1	2	2
Underbringelse	0	0	0
Familieboliger	0	3	1
Lønn	2	1	3
Godtgjøringer	5	5	4
Pensjon	0	0	1

Verneplikt, utskrivning, rulleføring.

Det er behandlet 4 saker i denne gruppen.

Fra Statsministerens kontor var det kommet en anmodning til Forsvarsministeren om å redegjøre for nødvendigheten av de meget detaljerte og tildels rigorøse regler om påbud av forskjellig art i forbindelse med utreise/utmønstring. Forsvarsdepartementet anmodet om bl a Ombudsmannens uttalelse om en lempning i reglene kunne anses tilrådelig.

Ombudsmannen gjorde oppmerksom på at det var forholdsvis sjelden at det ble tatt opp med Ombudsmannen saker hvor det må tas standpunkt til de plikter militært personell er pålagt etter Utskrivningsreglementets kap VIII, jfr Vernepliktslovens § 39 og Heimevernslovens § 24, slik at erfaringene fra dette saksområdet var noe begrenset. Det var imidlertid Ombudsmannens oppfatning at det ikke var grunnlag for å karakterisere bestemmelsene som rigorøse. På den annen side må det kunne sies at bestemmelsene er vel detaljerte og lite oversiktlige. Bestemmelsene synes også å være vanskelig tilgjengelige for det aktuelle personell og det skorter endel på informasjon om regelverket. Det kunne således være grunn til å vurdere en forenkling av systemet.

En vernepliktig anmodet om Ombudsmannens bistand til å slippe militærtjenesten. Hans begrunnelse var at han nå hadde fylt 29 år. Han kjente til at verneplikten bortfaller hvis den ikke er påbegynt innen utgangen av det år den vernepliktige fyller 28 år. Utsettelsen skyldtes søknader fra den vernepliktige i forbindelse med fullføring av utdanning.

Undersøkelser i saken viste at klageren i forbindelse med en søknad om utsettelse hadde avgitt en erklæring om at han ville ta militær-

tjenesten etter at han hadde fylt 28 år. Denne erklæring var stadfestet i forbindelse med en senere søknad om utsettelse.

Ombudsmannen gjorde det klart for klageren at plikten til førstegangstjeneste for hans vedkommende ikke var bortfalt og at han derfor måtte møte overensstemmende med innkallingen.

Et vernepliktig mannskaps far reiste spørsmålet om ordbruken i forbindelse med en udyktighetskjenning. Han uttalte seg bl a slik om dette forhold:

«De årsaker som ligger til grunn for en udyktighetskjenning vil i utgangspunktet ofte i seg selv være en fysisk og psykisk belastning for en ungdom. For mange vil det å ikke få anledning til å utføre militærtjeneste i tillegg kunne gi en mindreverdsfølelse. Ordet «udyktig» oppfattes i vanlig språkbruk som en negativ karakteristikk, som helt unødvendig lett vil kunne forsterke den psykiske belastningssituasjonen i seg selv innebærer for vedkommende.

På denne bakgrunn tillater jeg meg derfor med dette å henstille til Krigskommisariatet å ta det nødvendige initiativ for å søke ordbruken endret i fremtiden. Etter min vurdering burde en mer adekvat ordbruk være «fritatt for verneplikt av medisinske årsaker».

Jeg har sendt gjenpart av dette brev til ombudsmann Edgar Andreassen, Ombudsmannen for Forsvaret, Klingenberggt. 7, Oslo 1, med anmodning om å følge opp saken i den utstrekning og på den måte man måtte finne grunnlag for.

Jeg ville være takknemlig over å bli orientert om sakens videre behandling.»

Spørsmålet ble i siste omgang vurdert av Generalkrigskommisariatet som uttalte følgende:

«Generalkrigskommisariatet (GKK) viser til Deres brev av 9 januar 1984 til Krigskommisariat Akershus (KKA) med gjenpart til Ombudsmannen for Forsvaret (OFF). I Deres brev tar De opp bruken av ordet «udyktig» i forbindelse med legekjenning i Forsvaret, og mener at dette ordet oppfattes som en negativ karakteristikk og således forsterker den psykiske belastning det er for vedkommende.

GKK vil bemerke at bestemmelsen «Udyktig» om en person som ikke er tjenestedyktig i Forsvaret har lang tradisjon og er å finne i våre eldste lovverk vedrørende verneplikt.

Benevnelsen har i Forsvaret en meget bestemt betydning og er innarbeidet og kjent av alt personell i Forsvaret og er vel etter hvert også blitt kjent i det sivile samfunn. At benevnelsen innebærer at det hefter noe mindreverdighet ved en person som er kjent udyktig har GKK hittil ikke registrert.

Alle vet at det stilles meget strenge fysiske og psykiske krav til en vernepliktig soldat og at det derfor er naturlig at et relativt stort antall unge menn kjennes udyktige fordi de ikke tilfredsstiller disse krav. GKK mener at benevnelsen «Udyktig» bør beholdes som legekjenning for personer som av medisinske årsaker ikke er tjenestedyktige i Forsvaret og at

benevnelsen fortsatt bør nyttes i regelverk og i blanketter, herunder også vernepliktsboken.

Saken har også vært forelagt Forsvarets sanitet som er av samme oppfatning som GKK. Det vil dog bli vurdert om det i det standardformular som sendes den enkelte kan brukes et mer «skånsomt» uttrykk.»

Ombudsmannen uttalte at det ikke var noe å bemerke til Generalkrigskommissariatets uttalelse.

Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse.

Det er behandlet 36 saker i denne gruppe. I 16 saker er avgjørelsen endret til fordel for klageren.

Fem saker gjelder innkalling til førstegangstjeneste, tre saker gjelder innkalling til HV-øvelser, 14 saker gjelder utsettelse med repetisjonsøvelse mens 12 saker gjelder utsettelse med en del av førstegangstjenesten enten for å tiltre en stilling eller for å starte eller fortsette med en utdanning. Disse 12 sakene må sees i sammenheng med de saker som gjelder dimettering før tiden. Ombudsmannen viser forøvrig til hva det er sagt om dette under avsnittet Generelle synspunkter.

En vernepliktig som hadde hatt utsettelse med førstegangstjenesten på grunn av utdanning, hadde sommeren 83 fått beskjed om at han ville bli innkalt i oktober 84. Han innrettet seg på dette og unnløt bl a å søke om skoleplass. I juli 84 fikk han beskjed fra sin rulleførende avdeling om at han ikke ville bli innkalt før i april 85. Grunnen til dette var at regimentet hadde fått mindre innkallingskvote enn beregnet.

Saken ble tatt opp både med Generalkrigskommissariatet og Hærstaben som begge uttalte at klagerens disposisjoner var styrt av den informasjon han hadde fått. Man fant det riktig at klageren ble innkalt som forutsatt, og regimentet ble bedt om å sørge for dette.

En vernepliktig hadde søkt om å få begynne sin tjeneste i oktober 1984. Dette var nødvendig for ham pga hans fremtidige utdanning. Denne søknaden var avslått og den vernepliktige ba om Ombudsmannens bistand i begynnelsen av juli. Ombudsmannen tok saken opp med den rulleførende avdeling. Det viste seg at avdelingen på grunn av forfall hadde en ledig plass i juliinntaket som klageren fikk.

En vernepliktig hadde på grunn av sin utdanning søkt om ytterligere utsettelse av sin førstegangstjeneste. Han hadde hatt utsettelse siden 1978. Han hadde nå et halvt år igjen i arbeidet med sin hovedoppgave. Det ville skape adskillige problemer for ham å avbryte stu-

diene på det nåværende tidspunkt. Begrunnelsen for avslaget var mangel på mannskaper, klagerens alder og hans tidligere utsettelser.

Klagerens anke var behandlet av vedkommende distriktskommando som hadde opprettholdt den rulleførende avdelings avgjørelse.

Ombudsmannen fant grunn til å ta saken opp med Generalkrigskommissariatet som traff denne avgjørelse:

«X er innkalt til førstegangstjeneste ved regimentet med fremmøte 17 juli 1984.

Soldaten har med bakgrunn i bl a avsluttede hovedfagstudier ved Universitetet i Oslo søkt om ett års utsettelse.

Søknaden er avslått av regimentet i brev av 9 mai 84. Avgjørelsen er anket til distriktskommandoen som i samråd med Krigsadvokaten finner å måtte avslå anken, ref a).

Soldaten har i brev av 4 juli 1984 henvendt seg til Ombudsmannen for Forsvaret (OFF), vedlagt ny attest fra Universitetet i Oslo samt uttalelse fra Vernepliktsutvalget ved Universitetet.

Det gis her bl a uttrykk for at avtjening av førstegangstjenesten på det nuværende tidspunkt vil skape spesielt store ulemper for X i hans avsluttende hovedfagstudier.

OFF har ved ref b), og i samråd med regimentet, oversendt saken til Generalkrigskommissariatet (GKK) for endelig avgjørelse.

OFF uttaler bl a:

«Jeg ser det slik at søkeren nå er i gang med å fullføre sine studier og at det nå må antas å dreie seg om en relativt kortvarig utsettelse med førstegangstjenesten. En avbrytelse av studiet som følge av innkalling til militærtjeneste vil forståelig nok være uheldig for ham. Etter min oppfatning bør således søknaden imøtekommes. Det er da forventningen at studiene fullføres innenfor den tidsramme som er antydnet og at førstegangstjenesten påbegynnes snarest mulig etter fullført studium. Ved min vurdering av saken har jeg utelukkende tatt hensyn til søkerens studier og har ikke lagt noen vekt på det søkeren anfører om sine fritidsbeskjeftigelser.»

Generalkrigskommissæren (GK) har gått nøye gjennom de opplysninger som er kommet frem fra herr X selv, fra regimentet og Universitetet i Oslo, og de vurderinger som er foretatt i saken av DKen og Krigsadvokaten. GK har også lagt betydelig vekt på Ombudsmannens vurdering. Det er videre lagt vekt på at X har vært innvilget utsettelse med førstegangstjenesten siden 1978, at han nå står foran sine endelige og avsluttende studier og eksamener, og at hans alder ikke er til hinder for å ta hensyn til dette.

GK er etter en samlet vurdering således kommet til at utsettelse bør gis frem til 1 juli 1985. Utsettelse ut over dette vil ikke bli innvilget fra GKs side.

Det er forøvrig GKs prinsipielle oppfatning at selv om Forsvaret så vidt mulig skal forsøke å unngå innkalling til tjeneste av vernepliktige som befinner seg i utdannelsessituasjon, ville det være mindre belastende å kalle inn disse i en tidligere fase av utdannelsen enn foran de avsluttende studier/eksamener dersom

man kan forutse at utdanningens varighet vil kunne skape vanskeligheter med gjennomføringen av førstegangstjenesten innenfor fastsatt aldersgrense.

GKs avgjørelse er meddelt regimentet og OFF pr telefon 12 juli 1984.»

En HV-soldat hadde søkt om utsettelse med en øvelse i tiden 16-20 juni med den begrunnelse at hans hustru som skulle ha barn hadde termin den 7 juni. Hun var imidlertid førstegangsfødende og kunne lett gå utover tiden. Klageren hadde fått omsorgspermisjon av sin arbeidsgiver, mens HV-området hadde avslått søknaden om utsettelse med øvelsen. Klageren ba om Ombudsmannens bistand da saken skapte unødvendig usikkerhet hos hustruen.

Ombudsmannen tok saken opp med vedkommende HV-distrikt og uttalte at avgjørelsen ut fra de foreliggende opplysninger syntes å være klart urimelig. I skriv til klageren innvilget distriktet søknaden, men gjorde oppmerksom på at den saksgang som var benyttet ikke var korrekt.

Ombudsmannen fant grunn til å skrive slik til distriktet:

«Det vises til ovennevnte referanse.

Jeg har bemerket at distriktet har omgjort områdets avgjørelse slik at mannskapet har fått utsettelse med HV-øvelsen i samsvar med det standpunkt som herfra ble tatt til saken.

Distriktet gjør i sitt brev til mannskapet oppmerksom på at den saksgang som er benyttet ikke er korrekt. Hvis dette refererer seg til mannskapets henvendelse hit så er kritikken uberettiget. Det er således på det rene at militære mannskaper har adgang til å henvende seg direkte til Ombudsmannen - uten først å gå tjenestevei - dersom det foreligger en avgjørelse som mannskapet mener er urimelig eller urettferdig. Denne adgang har mannskaper også om det foreligger en administrativ klagemulighet. Mannskapet har for øvrig i det foreliggende tilfelle anført at han hadde små muligheter for å gå vanlig tjenestevei pga den korte tid som var igjen til øvelsen startet.»

En vernepliktig hadde søkt om utsettelse med den siste del av førstegangstjenesten for å begynne sin utdanning ved Idrettshøyskolen. Han hadde gått idrettsgymnas og hadde nå fått elevplass ved Idrettshøyskolen. Søknaden om utsettelse var avslått og klageren var redd for at hans fremtidsplaner kunne bli ødelagt.

Ombudsmannen tok saken opp med den rulleførende avdeling som kunne opplyse at opptaksløfte på Idrettshøyskolen kunne overføres til neste skoleår. Da klageren også hadde relativt lang tid igjen av tjenesten var søknaden avslått.

Ombudsmannen hadde intet å bemerke til avgjørelsen.

En vernepliktig som skulle dimittere i april 1984 hadde fått en god sivil stilling som han imidlertid måtte tiltre 1 februar. Han hadde ganske mange langpermisjonsdager igjen slik at det ble vel en måneds utsettelse det var tale om. Søknaden var avslått. Da rutinene for behandlingen av slike søknader var lagt om, hersket det endel uklarhet om søknaden var korrekt behandlet. Avslaget både fra avdelingen og vedkommende våpeninspektør var begrunnet med at søknads-/ankegrunnen ikke var hjemlet i gjeldende bestemmelser. Om dette skrev Ombudsmannen bl a slik til avdelingen:

«Avslaget, både fra avdelingen og våpeninsp, er begrunnet med at søknaden ikke er hjemlet i BPH 3-003. Det er vel riktig at grunnlaget i denne saken ikke er hjemlet iblant private velferdsanliggender som er tatt med i pkt 11 b, det fremgår imidlertid av ordlyden at pkt 11 b ikke er noen uttømmende oppregning av de tilfelle hvor utsettelse bør innvilges. Ungdommens arbeidssituasjon i dag er så alvorlig at dette må være velferdsgrunn minst like tungtveiende som de grunner som er nevnt i pkt 11 b.

Så vidt jeg kjenner til er det ikke gitt nye bestemmelser som dekker dette spesielle forhold. Det er mulig at sentrale myndigheter burde gi retningslinjer for behandling av slike saker som det i fremtiden kan bli noen av.»

Utsettelse ble innvilget.

En vernepliktig hadde søkt om utsettelse med resterende førstegangstjeneste for å begynne på en distriktshøyskole. Han skulle dimittere den 3 okt 84 og hadde søkt om dimisjon den 20 aug 84. Søknaden ble avslått. Nå hadde klageren fått en viss mulighet for å følge undervisningen ved permisjoner etc, men da denne ordning var lite tilfredsstillende ba han om Ombudsmannens bistand til å få søknaden om dimisjon innvilget.

Ombudsmannen tok saken opp med Sjøforsvarsstaben som uttalte seg slik:

«Sjøforsvarsstaben viser til ovennevnte sak angående anke på avslag om utsettelse med resterende førstegangstjeneste fra X.

Som kjent har Sjøforsvaret en særdeles anstrengt personellsituasjon for tiden. Dette grunnet relativt lave tallmessige kontingenter i 1984 som et ledd i innsparing av tjenesteda-ger. Dette til tross har SST eller den som er be- myndiget søkt å imøtekomme mannskaper som ønsker førtidsdimittering bl a grunnet videregående utdanning. Begrensningen for hvor mange mannskaper en kan imøtekomme ligger i pålagt beredskap og sikkerheten generelt.

På bakgrunn av foranstående må beklageligvis anken for UM X avvises.

Status for Sjøforsvaret i denne forbindelse pr idag er at nærmest alle «kunstgrep» er foretatt for å avhjelpe mannskapenes problemer i forbindelse med dimittering til eksempelvis arbeidsledighet eventuelt utsatt skolegang.»

Ombudsmannen fant ikke at avgjørelsen kunne karakteriseres som åpenbart urimelig.

En vernepliktig som var mannskap på et ringnotfartøy, hadde søkt om utsettelse med en repetisjonsøvelse med den begrunnelse at han ville miste en vesentlig del av sin inntekt om han måtte være med på øvelsen. Søknaden var avslått også av ankeinstans. Det lokale fiskarlag tok saken opp med Ombudsmannen og ga en meget detaljert forklaring om fiskerinæringens problemer og den enkelte fiskers vanskeligheter i forbindelse med militærtjenesten. Av dokumentene fremgikk det at klageren ikke hadde gjennomført noen repetisjonsøvelse, idet han tidligere hadde hatt fire utsettelser.

Ombudsmannen fant grunn til å ta saken opp med Generalkommissariatet og skrev slik:

«X fiskarlag har i brev av 7 d m henvendt seg til meg i anledning av at ovennevnte fisker har fått avslag på søknad om utsettelse med rptøving. Fiskarlagets brev med bilag oversendes vedlagt.

Som det vil fremgå er regimentets avgjørelse anket til DKen som i påtegnning av 27 f m har avslått anken. I sin begrunnelse for avslaget viser DKen bl a til at søkeren allerede er innvilget fire utsettelser med rptøvinger han er innkalt til, senest i 1983.

På forespørsel herfra opplyser vedkommende saksbehandler i DKen at man vil holde fast ved den avgjørelse som er truffet idet en innvilgelse av den foreliggende søknad trolig må få konsekvenser for andre yrkesfiskere som har fått avslag på søknaden om utsettelse. Etter de opplysninger jeg har er det 69 fiskere som har søkt om utsettelse hvorav 51 har fått sine søknader innvilget.

I sine kommentarer til avslaget anfører fiskarlaget at en deltakelse i øvelsen vil bety at søkeren taper halvparten av den forventede årsinntekt for 1984 idet fisket (vinterloddese-songen) vil falle sammen med det tidspunkt Y skal avtjene sin rptøving. Det er videre pekt på de spesielle problemer fiskerinæringen har, fangstreguleringer, økende drifts- og kapital-kostnader m v, som medfører at årsinntekten svært ofte må tilveiebringes i løpet av den korte og hektiske tid fiskerinæringen har vært og er inne i, vil de forhold det er pekt på i brevet etter hvert bli et meget stort problem for fiskerne og at det bør søkes en avklaring. Laget har orientert Norges fiskarlag som er bedt om å ta spørsmålet opp til drøftelse på et generelt grunnlag.

Jeg finner det for min del riktig også å gjøre sentral myndighet i Forsvaret oppmerksom på de problemer man her står overfor og tør be om GKKs vurdering av disse spørsmål. Videre tør jeg be om at det tas standpunkt til om angjeldende søker vil kunne gis utsettelse på grunnlag av de vektige velferdsgrunner som uten tvil foreligger.

Av hensyn til tidsmomentet, øvelsen tar til 5 mar d å, har jeg funnet å burde kontakte GKK direkte. Jeg har imidlertid ved telefonhenvendelse til rullefører ved regimentet bedt om at saksdokumentene vedr Ys søknad blir oversendt til GKK.»

Etter å ha kommentert klagerens tidligere utsettelser, svarte Generalkrigskommissariatet Ombudsmannen:

«Ved skriv av 7 februar 84, ref X fiskarlag saken opp med Ombudsmannen for Forsvaret. Fiskarlaget trekker her også inn de problemer fiskerne generelt har i forbindelse med avvikling av militære øvelser.

Ved skriv av 10 feb 84, ref a), sender Ombudsmannen saken til GKK som øverste ankeinstans i slike saker. Ombudsmannen ber her om GKKs vurdering av disse forhold samt GKKs standpunkt til om Y vil kunne gis utsettelse på grunnlag av vektige verferdsgrunner.

Sakens øvrige dokumenter ble samme dag tilsendt GKK fra regimentet ved ref b). Regimentet antyder her at det bør vurderes å fordele yrkesfiskere til Luft- og Sjøforsvaret ved sesjon for å redusere problemene med repøvelser for yrkesfiskere.

GKK konstaterer følgende kjennsgjerninger i denne saken:

- Y har siden førstegangstjenesten i 1971-72 ikke avtjent en eneste repøvelse. Han burde nå normalt - og i likhet med mange andre i sin årsklasse - ha avtjent 2-3 øvelser.
- Han har vært innvilget 4 utsettelser frem til 1983. De tre siste søknadene har vært begrunnet med fiske/økonomi.
- Han har personlig ikke gitt uttrykk for at noe spesielt tidspunkt på året ville passe bedre enn noe annet for innkalling. Regimentet har derfor kalt ham inn både vinter, vår/sommer og høst uten at det har passet ham å møte pga sesongfiske av et eller annet slag.
- Y har ikke ydet noe bidrag til prinsippet om en mest mulig lik fordeling av vernepliktsbyrdene. Dette kan ha ført til at andre innen hans egen yrkesgruppe og i samme situasjon kan ha blitt sterkere øvingsbelastet enn de ellers ville blitt.

GKK finner ut fra tidsmomentet i Ys sak, og det forhold at Norges fiskarlag forutsettes å ta opp yrkesfiskernes øvingsproblemer på generelt grunnlag, ikke å kunne gå nærmere inn på de momenter X fiskarlag trekker frem i denne omgang. Det som imidlertid allerede nå kan sies er at regimentets tidligere nevnte forslag vedrørende fordeling av yrkesfiskere til forsvargren, vil bli tatt opp til vurdering av GKK.

Hva angår GKKs vurdering av - og standpunkt til Ys ankesak - vises til DKens skriv, ref c), som fullt ut dekker GKKs syn i denne sak. En finner det imidlertid nødvendig å understreke at det for Ys vedkommende begynner å nærme seg fritak for militære tjenesteplikter, og det gis for vernepliktig personell kun som del av - og med hjemmel i ordningen med fritak for og utsettelse med fremmøte i Forsvaret ved mobilisering. Gjeldende lover og bestemmelser gir ut over dette ikke hjemmel for fritak.

Ut fra en samlet vurdering er Generalkrigskommissæren kommet til at ytterligere utsettelser ikke kan innvilges i dette tilfellet.

Ys innkalling opprettholdes.»

Ombudsmannen meddelte fiskarlaget at avgjørelsen, hensett til de mange utsettelser ikke kunne sies å være åpenbart urimelig.

En vernepliktig som hadde fått avslått en søknad om utsettelse med repetisjonsøvelse, skrev slik til Ombudsmannen:

«Jeg har bedt om å bli fritatt fra repetisjonsøvelsen,

- 1) fordi jeg er enslig far
- 2) fordi det passer dårlig med arbeidssituasjonen.

Dette er to ganger blitt avslått.

Situasjonen er nå følgende: Jeg er separert og min tidligere kone bor nå i Alesund. Min datter som bor hos meg går på ungdomsskole og er nettopp ferdig med 8. klasse. Jeg bor alene med min datter og har ingen mulighet til å være borte fra henne i 3 uker - dette er total ansvarsløshet og jeg går ut fra at barnevernet vil reagere. Jeg har ingen mulighet til å få andre til å passe på henne.

- a) Drar jeg på repetisjonsøvelse slik jeg er pålagt må jeg etterlate et barn alene i 3 uker, og blir straffet etter barnevernsloven.
- b) Blir jeg hjemme hos barnet blir jeg straffet etter den militære straffelov.»

Saken ble tatt opp med ankemyndigheten som, etter å ha redegjort for klagerens tidligere tjeneste, bl a at han hadde fått ett års varsel til denne øvelsen, tok dette standpunkt:

«6. Divisjon har forståelse for de problemer X har ved å etterlate seg sin 16 år gamle datter alene hjemme. 6. Divisjon vil i den forbindelse vise til Generaladvokatens skriv av 23 sep 83, jnr 809/83/5.3/013/15. Generaladvokaten skriver om unnløstelse av fremmøte for enslige fedre som følge av omsorgsplikter ovenfor barn, og påpeker at straffelovens § 47 er brukt i slike tilfelle når vedkommende har fått varsel i god tid slik at hjelp kan skaffes.

Oppfylging av lovbestemte tjenesteplikter krever aktiv medvirkning fra den enkelte. Det må erkjennes at personellet blir øvet i sine mobiliseringsstillinger. X er ikke repetisjonsøvet siden 1977.

6. Divisjon må ut fra ovenstående og sammenholdt med tilsvarende ankesaker - avslå søknaden om utsettelse for X.»

Ombudsmannen hadde intet å bemerke.

Opptjening, godskriving, tjenestetidens lengde.

Det er behandlet 7 saker i denne gruppen.

En vernepliktig som tjenestegjorde som kokk ved sin avdeling, gikk på turnustjeneste slik at han hadde en uke tjeneste og en uke fri. I friuken var inkludert de månedlige fridager. I en uke hvor han skulle ha tjeneste ble han syk i 5 dager og fikk på legg om å ta igjen disse dagene i en friuke. Den vernepliktige syntes det var urimelig.

Ombudsmannen fant det tvilsomt om denne praksis kunne sies å være overensstemmende med reglene for opptjening av sykefravær for mannskaper i ordinær tjeneste.

Ombudsmannen drøftet saken både med vedkommende avdeling og forsvarsgren som mente at avgjørelsen var korrekt.

Ombudsmannen tok deretter saken opp med Forsvarets overkommando og skrev slik:

«Fra et mannskap som tjenestegjør som kokk ved X har jeg fått spørsmål om praksis ved opptjening av sykefravær. Vedkommende som er på turnusordning, begynner tjenesten mandag kl 0530 til påfølgende søndag etter endt tjeneste. Derpå en uke fri. I uke 2 (9-15 jan) da mannskapet hadde tjeneste, var han sykmeldt i 5 dager og har fått pålegg om å ta disse dagene igjen i en senere friuke. Jeg har innhentet uttalelse fra avdelingen og har også forelagt saken for HST. Kopi av de innkomne svarbrev av hhv 26 jan og 9 mar d å sammen med en kopi av mannskapets brev følger vedlagt.

Den begrunnelse som er gitt for å pålegge mannskapet 4 dagers tjeneste (normal daglig tjenestetid) ses å være at han pga sitt sykefravær ikke har kunnet opparbeide fridager eller kompensasjonsdager. Jeg er imidlertid i tvil om denne begrunnelse kan være holdbar. Slik jeg ser det kan sykefraværet - de 5 første dagene i uke 2 - ikke medføre noen endring i turnusordningen for mannskapet, dvs at han ikke skulle kunne pålegges å opptjene fridager som følge av et lovlig sykefravær. Dette tror jeg vil være en vanlig forståelse av turnustjeneste. Pålegget vil også etter min oppfatning kunne ses på som et pålegg om delvis opptjening av sykefravær som forsømt tjeneste, noe det ikke ville ha vært adgang til å pålegge om det hadde dreiet seg om vanlig tjeneste (ikke turnusordning).

Da saken må antas å ha prinsipiell interesse tillater jeg meg å forelegge den for FO. Det vises forøvrig til at spørsmålet om hvorvidt det bør gis bestemmelser sentralt som regulerer turnustjenesten for vernepliktige mannskaper pt er under vurdering i HST. Det vil formentlig i denne sammenheng være hensiktsmessig å få avklart det spørsmål som er reist i den foreliggende sak.»

Forsvarets overkommando svarte slik:

«Ombudsmannen reiser i refererte skriv et prinsipielt spørsmål om turnustjeneste for vernepliktige mannskaper med utgangspunkt i en sak hvor X ble syk under «turnustjeneste».

Som kjent er vernepliktig personell ikke underlagt arbeidstidsbestemmelsene og det er derfor ikke gitt egne regler for skift eller turnustjeneste for disse. Det er imidlertid fastsatt en ukentlig tjenestetid på 42½ time med tillegg av indretjeneste, puss, vakt ol.

Den enkelte avdeling står fritt i bruk av mannskapene innenfor rammen av forannevnte tjenestetid og vil i enkelte tilfelle gjennomføre skift-/turnustjeneste. I dette tilfelle er mannskapene pålagt begge skiftene i en 2-skifts ordning den ene uken og får til gjengjeld tilsvarende fri den påfølgende uke. Forsvarets overkommando er i tvil om slike skiftordninger bør tillates og vil vurdere dette i f m eventuelle sentrale bestemmelser for turnustjeneste for vernepliktige mannskaper.

Dersom en unntar langvarig sykdom, vil et mannskap som har sykefravær i den daglige tjeneste aldri bli pålagt å ta igjen denne senere.

I foreliggende tilfelle ville imidlertid mannskapet dersom han hadde vært i tjeneste, i tillegg til ukentlig tjeneste blitt pålagt ca. 34 ekstratimer. Det er disse ekstratimer sammen med en langpermisjonsdag som avvikles uken etter. Når mannskapet ikke har gjennomført ekstratjenesten, vil han heller ikke kunne få kompensasjon for denne og vil istedet måtte gjennomføre vanlig tjeneste i disse 4 dagene.

Med utgangspunkt i foranstående finner FO avdelingens avgjørelse i saken riktig.»

En vernepliktig som av tungtveiende velferdsgrunner var dimittert, hadde fått beskjed om at hans resttjeneste var beregnet til 29 dager ut fra den formelle dimisjonsdato som gjaldt for hans kontingent. Noen dager senere ble det bestemt at den kontingent han tilhørte skulle dimittere 14 dager før den formelle dimisjonsdato. Klageren mente at han også burde komme inn under denne bestemmelse slik at han ville få redusert sin resttjeneste med 14 dager. Avdelingen opprettholdt imidlertid sin opprinnelige beregning av resttjenesten.

Ombudsmannen fant avgjørelsen urimelig, idet klageren ville få 14 dagers lengre førstegangstjeneste enn de øvrige mannskaper i sin kontingent. Det avgjørende spørsmål i saken var om den formelle eller reelle dimisjonsdato skulle legges til grunn ved beregningen av resttjenesten.

Ombudsmannen tok saken opp både med forsvarsgrenen og Forsvarets overkommando og hevdet at det måtte være den reelle dimisjonsdato som måtte være utgangspunktet og pekte på at dette var tilfelle både når det gjaldt opptjening av forsømt tjeneste og soning av arrest etter tjenesten. Både forsvarsgren og Forsvarets overkommando fant at det var den formelle dimisjonsdato som skulle danne grunnlaget for beregningen.

Ombudsmannen fant dette fortsatt lite rimelig og tok saken opp med Generaladvokaten som FO tidligere hadde drøftet saken med.

Ombudsmannen skrev slik til Generaladvokaten:

«Ovennevnte sak gjelder et mannskap fra avd X som etter søknad fikk innvilget utsettelse med resterende førstegangstjeneste av velferdsgrunner. Mannskapet rykket inn 5 juli 1983 RIII/83) og fikk innvilget utsettelse fra og med 7 sep 84. Stasjonen har beregnet hans resttjeneste til 29 dager ut fra fastsatt dimiteringsdato 5 okt 84.

Fra Forsvarskommando Sør-Norge fikk stasjonen 24 aug 84 melding om at dimiteringsdato for RIII/83 var fremskutt til 22 sep 84, dvs 14 dager før den formelle dimiteringsdato, iht bestemmelsene i KTF 1972 avd I s 142. Dette ble av stasjonen kunngjort ved dagsordre av 30 aug 84, altså på et tidspunkt da Y ennå var i tjeneste. Han mener at resttjenesten da bør reduseres med 14 dager slik at hans førstegangstjeneste da ikke blir av lengre varighet enn de øvrige mannskaper fra samme innrykk. Sta-

sjonen har imidlertid fastholdt sin beregning av mannskapets resttjeneste.

Y har etter dette tatt opp saken med Ombudsmannen i brev av 8 okt 84. Jeg har forelagt saken for Generalinspektøren idet jeg har gitt uttrykk for at i andre sammenhenger hvor det er reist spørsmål om den formelle eller reelle dimiteringsdato skal legges i grunn, har man tatt utgangspunkt i den reelle dimiteringsdato, således ved fullbyrdelse av refselse etter endt tjeneste og ved opptjening av forsømt tjeneste. I samråd med FO/P 1 har Generalinspektøren fastholdt den avgjørelse stasjonen har truffet. I notat av 13 nov 84 anfører FO/P 1 at de foreliggende bestemmelser må forstås slik at regler for utsettelse med resterende førstegangstjeneste og dimitering før fastsatt dimiteringsdato, skal praktiseres hver for seg og ikke ses i sammenheng. Jeg forstår det slik at FO har tatt sitt standpunkt etter først å ha drøftet spørsmålet underhånden med Generaladvokaten, jfr telefonsamtale Generaladvokaten/kontorsjef Askim.

Jeg er noe i tvil om den tolkning myndighetene har kommet frem til er riktig, resultatet synes lite rimelig etter min oppfatning. Realiteten i saken er at man ved beregningen av klagerens resttjeneste har lagt til grunn en lengere førstegangstjeneste enn de mannskaper som tilhører samme innrykk har avtjent. Jeg viser også til at klageren ikke var dimittert på det tidspunkt stasjonen kunngjorde beslutningen om tidligere dimitering for soldatene.

Selv om saken vel ikke hører inn under Generaladvokatens saksområde, vil jeg gjerne få Generaladvokatens uttalelse.

De her beroende saksdokumenter vedlegges og bes vennligst returnert med svaret.»

Generaladvokaten var imidlertid i hovedsak enig med forsvarsgren og Forsvarets overkommando og mente at det intet var å bemerke til den avgjørelse som var truffet i saken.

Ombudsmannen fant fortsatt avgjørelsen lite rimelig fordi klageren fortsatt var i tjeneste da bestemmelsen om kontingentens tidligere dimitering ble kunngjort og fordi tidspunktet for denne kunngjøringen og avgjørelsen av hans egen søknad om førtidsdimitering lå nær hverandre i tid. Ombudsmannen fant allikevel å måtte akseptere avgjørelsen og dette ble meddelt klageren.

Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimitering.

Det er behandlet 87 saker samt 8 saker fra tidligere år. Når det gjelder saksantallet i denne gruppe, viser Ombudsmannen til det som er sagt foran under Generelle bemerkninger.

Av de 95 sakene som er behandlet gjelder 25 saker søknad om tidligere dimitering, 40 saker gjelder søknader om overføring til annet tjenestested, 16 saker gjelder søknad om overføring til Heimevernet. De øvrige saker gjelder forskjellige spørsmål innenfor denne gruppe. I 44

saker er avgjørelsen endret til fordel for klageren, dette gjelder først og fremst de saker som dreier seg om dimittering før tiden.

En vernepliktig som forpaktet et gårdsbruk, hadde på grunn av forpaktningkontrakten søkt om overføring til Heimevernet, senere om utsettelse med resttjenesten, men hadde fått begge søknader avslått. Da det av den vernepliktiges fremstilling kunne synes som om saken var noe lettvent behandlet fra avdelingens side, tok Ombudsmannen saken opp med avdelingen og uttalte at det syntes å foreligge tungtveiende velferdsgrunner for hjelp. Nærmere undersøkelser ved avdelingen viste at han hadde fått all nødvendig hjelp. Han hadde hatt velferdspermisjoner, han ville få sine resterende langpermisjoner slik at de kunne nyttes til gårdsdrift og han ville bli dimittert noe før tiden. Når det gjaldt svar på søknadene hadde han ikke fått den skriftlig. Han hadde imidlertid fått se sakens dokumenter og gjort seg kjent med de opplysninger som forelå og de avgjørelser som var truffet.

En vernepliktig hadde søkt om utsettelse med resttjeneste for å kunne tiltre en stilling han hadde fått. Han skulle dimittere 8 januar, men måtte ifølge melding fra arbeidsgiveren tiltre senest 1. desember.

Søknaden var i første omgang avslått med den begrunnelse at det ikke var hjemmel for dimisjon på dette grunnlaget.

Ombudsmannen tok saken opp med ankeinstansen og pekte på at det tidligere var innvilget søknader på dette grunnlag slik at det i allefall måtte være hjemmel. Ombudsmannen tok saken opp med arbeidsgiver som samtykket i at tiltredelse ble utsatt til 10 desember. På dette grunnlag ble søknaden innvilget.

En vernepliktig som skulle dimittere den 10 okt 84 hadde søkt om å bli dimittert fra den 30 juli. Han hadde fra sistnevnte tidspunkt fått en stilling som maler ved et verksted på hjemstedet. Denne stillingen måtte han tiltre den 30. juli. Det var på det rene at det var vanskelig med arbeid på klagerens hjemsted og det ville bety mye for ham å få denne stillingen. Søknaden var imidlertid i første omgang avslått.

Saken ble tatt opp igjen. Arbeidsgiveren aksepterte en forskyvning av tiltredelsesdatoen til 13 august. Det ble foreslått at 5 langpermisjonsdager ble avvirket i tiden 13-18 august slik at dimisjonsdatoen ble satt til 18 august. Dermed ville han stå til rest med 53 dager som han skulle avtjene på et senere tidspunkt. På disse vilkår ble søknaden innvilget.

En vernepliktig som skulle dimittere den 10 januar hadde fått stilling som sjåfør på sitt

hjemsted med tiltredelse den 26 november. Det forelå ingen uttalelse fra den fremtidige arbeidsgiver om at han ikke ville få jobben om han ikke kunne tiltre den 26 november. Det forelå imidlertid en uttalelse fra arbeidskontoret på hjemstedet som bekreftet at det var vanskelig å få arbeide og at denne situasjon ville bli verre etter hvert. Søknaden ble avslått med den begrunnelse at klagerens forhold ikke tilfredstilte de meget restriktive retningslinjer som var gitt.

Ombudsmannen tok saken opp med arbeidsgiveren og fikk en erklæring om at klageren kunne få stillingen om han kunne tiltre den 3 desember.

Saken ble tatt opp igjen og søknaden ble innvilget.

En vernepliktig hadde søkt om tidligere dimittering i forbindelse med sin utdanning. Både hans søknad og anke var avslått. Hans advokat anmodet om Ombudsmannens bistand, idet han mente at avgjørelsen var så urimelig at Ombudsmannen måtte kunne gripe inn. Etter å ha redegjort for en liknende sak hvor søknaden var innvilget hevdet advokaten at det her var tale om forskjellsbehandling og ren vilkårlig saksbehandling.

Ombudsmannen tok saken opp med vedkommende forsvarsgren som, etter at den vernepliktiges avdeling sammen med ham hadde funnet frem til en tilfredsstillende dimisjonsdato, samtykket i tidligere dimittering.

En vernepliktig som tjenestegjorde på et av Marinens fartøyer og som hadde startet sin militærtjeneste i juli 83, hadde søkt om utsettelse med resttjeneste fra 24 august for å begynne sin utdanning ved Universitetet i Bergen, samfunnsvitenskapelig fakultet. Han opplyste i sin søknad at det samfunnsvitenskapelige studium ville bli lukket fra januar 1985 og at han måtte ha avvirket forberedende prøver og et par delfag før den tid.

Søknaden var avslått under henvisning til den særdeles anstrengte personellsituasjon og hans fartøys seilingsprogram.

Den vernepliktige fant avgjørelsen urimelig og klaget til Ombudsmannen som etter å ha drøftet saken med Sjøforsvarsstaben svarte ham slik:

«Det vises til Deres brev av 24 d m med bilag som er oversendt hit fra fartøyet.

Jeg har kontaktet Sjøforsvarsstaben som under henvisning til den begrunnelse som er gitt for avslaget på Deres søknad ikke finner å kunne endre avgjørelsen. Etter de opplysninger som foreligger kan jeg ikke karakterisere avgjørelsen som åpenbart urimelig.

Når det gjelder det planlagte universitetsstudium i Bergen, har jeg kontaktet vedkommende fakultet som opplyser at det foreløpig

ikke er tatt standpunkt til spørsmålet om lukket studium fra neste semester slik De har antydnet. Det De formentlig nå bør gjøre er å sende en skriftlig henvendelse til fakultetet der De viser til at søknad om tidligere dimittering pga det planlagte studium, er avslått og at De av den grunn søker studieplass vårsemesteret 1985 for tilfelle av at studiet blir lukket. Attestasjon for at Deres søknad om tidligere dimittering er avslått må vedlegges.»

En vernepliktig som skulle dimittere den 9 oktober hadde søkt om å få dimittere den 31 august for å kunne tiltre en sivil stilling han hadde fått. Søknaden var avslått med den begrunnelse at personellsituasjonen ved avdelingen var meget anstrengt. Det var heller ikke opplyst om han hadde søkt andre stillinger eller bekreftet fra arbeidsformidlingen at han vanskelig kunne skaffes annet arbeid.

Ombudsmannen tok kontakt med arbeidsgiver som samtykket i at tiltredelsen ble utsatt til 15 september. Ombudsmannen tok deretter saken opp med Hærstaben som skrev slik til rulleførende avdeling:

«Forsvarets overkommando/Hærstaben viser til søknad med påtegninger og attestasjoner.

Gjeldende regelverk er mangelfullt mht bestemmelser og retningslinjer for denne type søknader. BPH 3-021 omhandler ivaretagelse av levevei i forbindelse med overføring til annet tjenestested uten at dette umiddelbart kan overføres til utsettelsessaker. Skjønn har derfor ofte blitt lagt til grunn ved vurdering av tilsvarende saker. I denne sammenheng har soldatens situasjon, sosialt og jobbmessig, vært tillagt vesentlig vekt.

I angjeldende sak har arbeidsgiver akseptert at soldaten kan tiltre i stilling pr 15 sep 84. Det tidligere krav om tiltredelse umiddelbart etter 31 aug 84 er således ikke aktuelt. I kraft av dette forhold, finner HST å kunne imøtekomme soldatens søknad. Dette samsvarer også med den praksis som f eks Brigaden i Nord-Norge har etablert i tilsvarende saker. Soldaten blir å dimittere den 14 sep 84.

Til orientering kan nevnes at FO forbereder retningslinjer på området som forhåpentligvis kan iverksettes fra årsskiftet.»

En vernepliktig soldats hustru ba om Ombudsmannens bistand til å få ektemannen dimittert fra militærtjenesten. Begrunnelsen for dette var hennes helsetilstand. Ekteparet hadde et barn på 17 mndr. Hustruen hadde sterke angstnevroser. Når hun var alene satt hun oppe om natten og spiste tabletter. Hun fikk panikk og kvelningsfølelser på buss og trikk. Hun måtte for det meste oppholde seg hos sine foreldre som imidlertid hadde liten plass og en mongoloid sønn og ta vare på. Hun kunne ikke være hos sine svigerforeldre fordi svigerfaren var alkoholiker og hadde forårsaket flere sammenbrudd hos henne.

Ombudsmannen tok saken opp med avdelingen som opplyste at soldaten og hans hustru

hadde vært fremstillet for sjefen for Mentalhygienelag Østlandet som hadde anbefalt dimisjon. Saken var senere behandlet av avdelingens personellutvalg som besto av kompanisjef, velferdsoffiser, feltprost og personelloffiser. Personellutvalget foreslo soldaten overført til en avdeling nærmere hjemmet hvor han tidligere hadde uttalt at han kunne tjenestegjøre.

Soldaten ble overført, og Ombudsmannen fant ikke grunn til å foreta seg noe ytterligere i saken.

En vernepliktig hadde søkt om overføring til tjenestested nærmere hjemmet. Det første grunnlaget for søknaden var at hans kone som var svært ung, skulle ha barn og hadde endel problemer i den sammenheng, problemer som bare hans tilstedeværelser hjemme kunne ordne opp i. Senere er det anført som begrunnelse at den vernepliktiges foreldre skal flytte utenlands for en periode og at den vernepliktige må overta som forpakter av foreldrenes gårdsbruk.

Hans søknad om overføring var avslått og han ba om Ombudsmannens bistand til å få anken innvilget.

Saken ble meget grundig behandlet og vurdert både av avdelingen, 6. Divisjon og til slutt Hærstaben. Avdelingen la vekt på at det var to eldre brødre som var bedre odelsberettiget enn klageren, og den eldste broren skal senere overta gården. Når foreldrene fant å ville forlate gård og grunn var det deres problem. Hærstaben traff denne avgjørelse:

«Forsvarets overkommando/Hærstaben viser til anke med påtegninger og attestasjoner samt bestemmelsene gitt i BPH 3-021 pkt 17a.

Soldaten tilhører innkalling 2/84 og dimitterer primo apr 85. Ut fra den meget fyldige dokumentasjon, mener HST å se følgende hovedårsaker som gir grunnlag for soldatens søknad om anke:

- hans kone venter barn med termin medio jan 85
- soldatens foreldre som driver et gårdsbruk er ansatt i X-misjonen fra 1 jan 85 med forventet avreise primo jan 85
- ingen av soldatens brødre er for tiden i stand til å overta driften av gården og det er forventet at soldaten, som ikke har første odelsrett, skal drive gården i foreldrenes fravær.

Soldaten har på en meget subjektiv måte beskrevet den aktuelle situasjon og framstilt denne uten tanke på at det faktisk finnes en rekke av hans medsoldater i tilsvarende situasjon. I ettertanke bør soldaten dvele ved det faktum at det sivile liv også er slik innrettet at familier i lange perioder må bo adskilt uten annet alternativ. For øvrig synes det som om soldatens framstilling er preget av å være forfattet i en tilstand av affekt og HST finner ikke grunn for videre kommentar.

Generelt er det å si at det å være gift, med eller uten barn, ikke er å betrakte som en generell adgang til tjenestesteder som mannskapet anser passende. HST har forståelse for den belastning et midlertidig fravær kan innebære

som gift personell samtidig som det kan raskt-lås at de fleste klarer å overkomme denne peri-oden ved å innrette seg etter omstendighetene og ikke gi seg over.

Soldaten fastlår at han skal drive gårdsbru-ket når foreldrene reiser. Det synes også å ha vært antatt som en selvfølge at dette vil være en ren formalitet til tross for det faktum at han avtjener førstegangstjenesten.

HST vil anta at alle sider og konsekvenser ved foreldrenes beslutning om å dra til Y, har vært vurdert. Når så soldatens to brødre be-krefter at de ikke kan drive gården, forekom-mer det HST at gårdsdriften i verste fall er ak-septert å bli stilt i bero eller å opphøre. HST finner det betenkkelig at et forhold som er Forsva-ret uvedkommende skal legitimeres gjennom samme etats forventede imøtekommenhet.

HST finner ikke at de forhold som ligger til grunn for søknaden berettiger til endret tjene-steplassering av soldaten.

Når det gjelder hans kones nedkomst vil sol-daten være berettiget til den permisjon som gjelder for personell i tilsvarende situasjon.

Vedrørende driften av gården er dette et for-hold som er fundert på et grunnlag som er For-svaret uvedkommende og hvor konsekvensene måtte ha vært klare da beslutningen ble tatt.

Når situasjonen er framtunget i det reelle forhold den nå har fått finner HST likevel å måtte avhjelpe de midlertidige problemene som angår soldaten.

I samråd med avdelingen, innvilger HST sol-daten utsettelse med resterende førstegangstje-neste inntil det tidspunkt hans foreldre igjen overtar driften av gården.

Soldaten skal iht ovenstående innkalles til tje-neste fra det tidspunkt avdelingen bestemmer.»

Selv om klageren har tildels tungtveiende velferdsgrunner ser det ut som familien nokså ensidig har satsset på at det er Forsvaret som skal ordne opp i deres problemer. Ombudsman-nen er derfor enig i de synspunkter Hærstaben har gitt uttrykk for.

En vernepliktig som gjorde tjeneste i Nord-Norge anmodet om Ombudsmannens bistand til å bli overført til avdeling i Østlandsområdet. Han hadde problemer med nerver, følte angst, fikk ikke sove, hadde smerter i hode og mave. Han hadde fått hjelp av psykolog da han gikk på skolen. Han opplyste at han hadde vært hos psy-kolog også i Forsvaret. Psykologen hadde anbefalt overføring, men avdelingen hadde sagt nei.

Ombudsmannen tok saken opp med avdelin-gen som redegjorde for klagerens mange lege-besøk, besøk hos feltprest og psykolog. Sist-nevnte hadde bestemt at klageren skulle vur-deres under en større øvelse. Klageren ble vur-dert av personellgruppen som mente at klage-rens problemer hadde avtatt og at han skulle beholdes ved avdelingen etter å ha skiftet tje-nestestilling.

Ombudsmannen hadde nesten daglig henvende-lse fra klageren eller hans mor som fortalte hvor håpløs situasjonen var. Ombudsmannen tok derfor saken opp igjen med avdelingen og

ba om at saken måtte bli vurdert på ny. Hvis tidligere avgjørelse ble opprettholdt ba Om-budsmannen om at saken måtte bli forelagt høyere myndighet.

Saken ble forelagt mentalhygienelaget som kom til at det forelå betydelige psykiske proble-mer i form av angst, selvmordstanker og perio-devise høselhallusinasjoner. Soldaten ble ned-skrevet til 10/4 i psykisk helse, dimittert og stil-let til disposisjon for Sivildforsvaret.

En vernepliktig hadde søkt om overføring til Heimevernet. Begrunnelsen var at han drev østersoppdrett. Han hadde en bestand på 20 000 skjell som etter planen skulle økes til 100 000 i løpet av ca 2 år. Investeringene beløp seg til kr 1,20 pr skjell, det var derfor behov for mye kapi-tal og egeninnsats. I tiden april-september var det mye arbeid med rensing av bru og utstyr fordi algeveksten var kraftig i denne tiden.

Klageren fikk ett års utsettelse med tjenes-ten. I løpet av utsettelsestiden skulle man forsø-ke å få ham overført til Heimevernet. Gikk ikke det, måtte han være forberedt på å avtjene rest-tjenesten på vanlig måte.

En vernepliktig hadde søkt om overføring til Heimevernet fordi hans forlovede ventet barn. Hans søknad og senere anke var avslått fordi det ikke var hjemmel for å innvilge den. Dette fant klageren urimelig.

Ombudsmannen var enig i at det at forlovede-ne skulle ha barn ikke var tilstrekkelig grunn til overføring selv om det i denne saken forelå vis-se spesielle omstendigheter. Ombudsmannen tok allikevel saken opp med vedkommende vå-peninspektør som hadde behandlet ankesaken:

«X-INSP har i arkiv av 4 f m avslått oven-nevntes søknad. I den anledning har han den 30 f m skrevet til Ombudsmannen som vedlagte fotokopi viser.

Jeg er enig i at den omstendighet at hustru el-ler forlovede skal ha barn ikke er tilstrekkelig grunn til overføring. Nå er vel situasjonen noe spesiell i denne saken, men X-INSP peker på at en del av problemene vil kunne avhjelpes ved permisjoner.

Sentrale myndigheter har i den senere tid ofte anvendt dette som en delvis løsning av liknende velferdsproblemer. Det er min erfaring at det imidlertid ikke er så lett ute ved avdelingene å få velferdspermisjon og flyplass slik at man kan komme hjem og ordne opp i problemene.

Jeg tør forespørre om sentrale myndigheter gir avdelingene noe pålegg om å vise velvilje i slike saker.»

Det ble bekreftet at avdelingen var oppmerk-som på soldatens problemer og ville ta hensyn til dem.

En vernepliktig hadde på sesjon opplyst at han var ellergisk mot fisk. Det samme hadde

han gjentatt ved fremmøte til tjeneste, men først etter 5 uker ble det konstateret at han var allergisk og han ble dimittert overensstemmende med gjeldende regler. Dette førte til at han etter dimisjon sto uten skoletilbud og uten mulighet for jobb med den vanskelige situasjon på arbeidsmarkedet. Dette ville han at Forsvaret skulle kompensere og kom med forskjellige forslag i den sammenheng.

Ombudsmannen tok saken opp med Forsvarets sanitet:

«Ovennevnte, som begynte sin førstegangstjeneste den 16 juli d å, har henvendt seg til Ombudsmannen idet han mener at han uriktig er blitt innkalt til militærtjeneste. Mannskapet lider av matallergi (mot fisk), noe han hevder han gjorde sesjonslegen oppmerksom på. Etter å ha vært inne til førstegangstjeneste ca fem uker ble han kjent udyktig pga sin allergi.

Soldaten krever kompensasjon, primært i form av tjeneste i Forsvaret. Han stiller i denne forbindelse visse krav, 12 mndrs tjeneste og tjenestested i nærheten av hjemmet, subsidiært utbetaling av dagpenger og kostpenger fra dimittering og inntil han kan få et lønnet arbeide. Videre krever han utbetalt dimisjonsgodtgjørelse for fullført førstegangstjeneste.

Da soldatens krav om kompensasjon har som grunnlag uriktig innkalling til førstegangstjeneste, antar jeg at det først bør undersøkes om det er belegg for denne påstanden. Jeg tør derfor be om FSANs bistand for å få undersøkt dette spørsmål nærmere.

Kopi av de her beroende dokumenter vedlegges.»

Forsvarets sanitet ga denne redegjørelse:

«Ombudsmannens skriv av 14 sep 84 er mottatt.

Forsvarets sanitet har først i dag mottatt ovennevntes helsekort.

Mannskapet har 3 ganger vært vurdert av militærlege, 6 jan 83, 17 jul 84 og 20 aug 84.

3 aug 84 ble det sendt inn prøve for test på allergi mot fisk. I skriv av 9 aug 84 ble det bekreftet at testen var positiv.

Mannskapet ble så dimittert 20 aug 84 i henhold til 2 punkter i FSAN P-6 (Militær legebedømmelse). Det ene av disse punkter gir vurderingssiffer fra 1-5 og det andre punkt gir vurderingssiffer fra 1-6. Det er legens skjønn som avgjør hvilket vurderingssiffer han velger. (Jfr FSAN P-6, pkt 47). FSAN kan ikke på noe tidspunkt se at militærlege har begått feil.

Hverken ved sesjons- eller innrykksundersøkelsen forelå legeerklæring for allergi mot fisk. Den forelå først etter at militærlegen sendte inn prøve 3 aug 84. Med grunnlag i det positive testresultat fant militærlegen at det var grunn for dimittering.

Dersom manskapet er interessert i opphevelse av udyktighetskjennelsen, kan Sjefen for Forsvarets sanitet gjøre det innen 6 mndr fra 20 aug 84. Dette fordrer imidlertid at forsvarsgrenen kan finne et tjenestested der man kan ta nødvendig hensyn til manskapets allergi for fisk.»

Ombudsmannen fant ikke at det forelå noe grunnlag for erstatningsansvar for Forsvaret i forbindelse med innkallingen til tjeneste. Om-

budsmannen ba om beskjed i tilfelle klageren fortsatt ønsket å gjøre tjeneste. Ombudsmannen har senere intet hørt.

To vernepliktige som var nyutdannede sivilingeniører hadde gjennomgått rekruttskole og befalskurs som kvalifiserte dem for kvartermesters grad for resten av tjenesten. De opplyste at av de 17 som hadde gått befalskurset ville tre ikke bli kvartermestre fordi man mangler lønshjemler. Alle 17 var tatt opp på befalskurset på samme grunnlag og vilkår. Det var intet sagt om manglende lønshjemler, og de 3 som ikke fikk graden syntes dette var urimelig og ba om Ombudsmannens syn.

Ombudsmannen tok saken opp med Sjøforsvarsstaben som i en redegjørelse opplyste at Sjøforsvarsstaben var pålagt å redusere denne gruppe stillinger med 80 hjemler. Dette arbeid hadde tatt tid. Som vanlig var det tatt opp 17 elever mens det senere viste seg at man etter innskrenkningen bare hadde stillinger til 14 elever. Det ble ikke foreslått noen løsning for de tre. Ombudsmannen fant derfor grunn til å ta saken opp igjen med Sjøforsvarsstaben.

«Det vises til ovennevnte referanse.

Etter det opplyste ble 17 sivilingeniører tatt ut til angjeldende befalskurs mens det aktuelle behov viste seg å være 14. Det er således tre av kursdeltakerne som ikke har fått stillinger som vi gi befalsstatus til tross for at samtlige må antas å være forespillet befalsstatus etter bestått kurs. Selv om det kanskje kan diskuteres hvor vidt det foreligger et forpliktende tilsagn om befalsstatus på de nevnte vilkår, synes det etter min oppfatning rimelig at også de tre kursdeltakere som faller utenfor den ramme på 14 som senere ble satt, gis befalsstatus på linje med de øvrige. Jeg viser for øvrig til det som er uttalt herfra i brev til SST av 24 f m ved X. Jeg tør derfor be om at også den foreliggende sak tas opp til fornyet vurdering.»

Etter fornyet vurdering ble det bestemt at de tre også skulle gis midlertidig befalsstatus som de andre på kurset.

Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av utstyr.

Det er behandlet fire saker i denne gruppe.

En vernepliktig hadde under en øvelse mistet sin felpade. Han var pålagt å erstatte spaden med kr. 69,-. Han hevdet at festeanordningen for spaden var for dårlig og at det var grunnen til at han og andre mistet spaden og at han ikke hadde utvist uaktsomhet. Han ba derfor om Ombudsmannens bistand samtidig som han hadde anket kompanisjefens avgjørelse.

Ombudsmannens henvendelse til avdelingen viste at klagerens anke var tatt til følge. Det fremgikk ikke av kompaniets redegjørelse når

tapet skjedde og heller ikke hva som var gjort for å finne igjen spaden. Da klageren var overført Heimevernet og således ikke var i tjenestelenger, fant avdelingen å kunne avskrive tapet uten at økonomiske eller disiplinære forføyninger ble gjort gjeldende overfor soldaten.

Hovedtillitsmannen ved en av Forsvarets avdelinger tok opp med Ombudsmannen den praksis avdelingen fulgte ved fastsettelse av erstatningsbeløp for militære effekter som ble tapt eller skadet og som mannskapene ble pålagt å erstatte. Hovedtillitsmannen skrev slik til Ombudsmannen:

«I okt 83 bestemte sjef/X at erstatningspris for tapt militært materiell automatisk skal settes til 100% av fastsatt listepris. Begrunnelsen som blir anført for tiltaket, er dels håpet om en preventiv virkning og dels en påstand om at en slik fastsettelsesmetode må være riktig, da materiellets listepris i alle tilfeller vil ligge under den reelle verdi.

Saken har vært tatt opp flere ganger via Tillitsmannssystemet, siste gang 2 mar 84, på møte i Fellesutvalget v/X. Etter dette siste møtet er det klart at en intern løsning av saken er utelukket. X-sjef gir klart uttrykk for at kun et direktiv fra høyere hold vil kunne forandre den etablerte praksis.

Nevnte praksis fører til at det ikke foretas noen individuell vurdering mht verdifastsettelsen. Dette synes å stride mot bestemmelsen i TFF 767 B V a, som slår fast at erstatningsbeløpet skal settes til gjenstandens faktiske verdi på tapsdagen.

Listeprisen fastsettes, så vidt vites, med grunnlag i hva materiellet koster Forsvaret i gjenkjøp, i så fall vil et erstatningsbeløp på 100% av listeprisen medføre at det ikke tas hensyn til nedsatt verdi pga eventuell slitasje. Dette er en praksis som, i tillegg til som nevnt å være i strid med Forsvarets egne retningslinjer, også synes å stride mot generelle erstatningsrettslige prinsipper mht grunnlaget for erstatningsfastsettelsen.

Vanlig praksis i hæren er at erstatningen settes til 50% av listeprisen. I og med at normalkravet for materiellet er «bedre en halvslitt» synes dette å være en god løsning. Problemerkene som unektelig vil være knyttet til en individuell vurdering av gjenstandens verdi på tapsdagen unngås dermed, samtidig som soldaten aldri risikerer å betale mere enn gjenstandens virkelige verdi.

Til slutt skal nevnes at det etter min mening heller ikke kan være holdbart å etablere en særordning som stiller soldatene ved X svakere enn ellers.

Som hovedtillitsmann ved X, kontaktes Ombudsmannen for en vurdering av nevnte praksis, og om mulig at Ombudsmannen iverksetter tiltak som kan bringe praksisen til opphør.»

Ombudsmannen tok saken opp med Forsvarsdepartementet som svarte slik:

«Forsvarsdepartementet viser til ovenfor nevnte referanse angående omtalte sak.

Slik denne sak er fremstilt synes problemet å ha oppstått ved at sjefen for X fra 1 okt 83 har iverksatt bestemmelser om at tap av materiell

skal erstattes iht gjeldende artikkelpris uten fradrag for eventuell slitasje m m.

Dette synes noe restriktivt i relasjon til bestemmelsene i TFF, 767 B V, hvor det blant annet står:

«Ved tap skal erstatningsbeløpet settes til gjenstandens faktiske verdi på tapsdagen. Beløpet ansettes på grunnlag av listepris med eventuelt fradrag for slitasje, alder etc.»

I henhold til TFF kl 7, skal erstatningsbeløpet fastsettes slik at de dekker det økonomiske tap som Forsvaret er påført. Når det er betydelige avvik mellom listepris og antatt gjenanskaffelsespris, kontaktes fagmyndigheten.

For artikler med stor attraksjonsverdi f eks på grunn av høy markedspris, som tapes i garnison, synes det ikke urimelig at erstatningsbeløpet ofte blir på opptil 90% av listepris/gjenanskaffelsespris. Fratrekksprosenten på 50% eller mer bør bare unntaksvis forekomme.

Forsvarsdepartementet vil for øvrig anføre at det ikke er adgang til å etablere en særordning ved behandling av taps- og skadesaker ved X.»

Hovedtillitsmannen og avdelingen ble gjort kjent med departementets svar.

En vernepliktig som hadde måttet anskaffe seg briller under førstegangstjenesten hadde søkt om å få utgiftene dekket av Forsvaret. Hans sønad var avslått med den begrunnelse at han «kun hadde kort tid igjen av tjenesten».

Da det i gjeldende bestemmelser ikke er satt noen tidsfrist i relasjon til gjenstående tjenestetid, fant Ombudsmannen at avgjørelsen måtte være i strid med gjeldende bestemmelser og tok saken opp med Forsvarets sanitet.

Forsvarets sanitet svarte slik:

«Forsvarets sanitet viser til Ombudsmannens brev med vedlagte anke på avslag om dekning av utgifter til nye brilleglass.

Det er riktig at i bestemmelsen for dekning av utgifter til nødvendige brilleglass står ikke noen tidsfrist i relasjon til resterende førstegangstjenestetid.

Avgjørelsene tas av DK-legen og vurderes i hvert enkelt tilfelle. Vanlig praksis er at dersom man finner at det er kort tid igjen til dimisjonsdato, vil som regel søknaden om garanti bli avslått.

Forsvarets sanitet er klar over at det herved oppstår en del urimeligheter og ikke usannsynlig også forskjellsbehandling. Forholdet omkring brillettildelingen vil bli tatt opp på årets DK-lege-møte i april.

I det foreliggende tilfelle med anke fra X, må denne avslås, da det i bestemmelsene heter at garanti fra Forsvaret må foreligge før innkjøpet foretas, hvilket ikke var tilfelle her.

Søkeren bes bli informert om denne avgjørelse.»

Ombudsmannen gjorde klageren kjent med Forsvarets sanitets avgjørelse og ba klageren opplyse hva han hadde fått av orientering om fremgangsmåten ved søknad om støtte til kjøp av briller. Klageren besvarte imidlertid ikke denne forespørsel.

En vernepliktig sto ansvarlig for en videospiller som endel av mannskapene hadde leiet i fellesskap og som ble brukt på et av mannskapenes fellesrom. Videospilleren ble stjålet. Forsikringsselskapet hvor videospilleren var forsikret, avviste kravet om dekning av tapet idet videospilleren var blitt borte ved et simpelt tyveri fra et fellesrom. Tyveriet var anmeldt og etterforsket både av militærpoliti og det sivile politi, men saken var henlagt. Den vernepliktlige var pålagt å erstatte utleieren tapet og ba om Ombudsmannens vurdering i den sammenheng.

Ombudsmannen tok saken opp med avdelingen som viste til at avdelingen ikke var ansvarlig for private effekter etter gjeldende bestemmelser. Avdelingen bekreftet ellers de faktiske opplysninger klageren hadde gitt.

Ombudsmannen skrev slik til klageren:

«Det vises til brev herfra av 30 f m.

Det foreligger nå svar på Ombudsmannens henvendelse til avd X og en kopi av uttalelsen i brev av 7 ds vedlegges til orientering.

Som det vil fremgå er angjeldende videospiller betraktet som en privat effekt. Ifølge de regler som er gitt om erstatning for tap eller skade på slike effekter har Forsvaret fraskrevet seg erstatningsansvar likesom forsikring er ansett å være et privat anliggende. Forsvaret har således ikke ansvar hvis private effekter skades eller går tapt. Jeg går forøvrig ut fra at fremvisningen av video på kasernen er skjedd med vedkommende sjefs samtykke. Etter gjeldende bestemmelser om bruk av videogram er privat fremvisning på militært område kun tillatt etter spesiell tillatelse fra enhetens sjef.

Etter det som er opplyst må antas at Forsvaret ikke hefter for tapet av videospilleren. Spørsmålet om det i foreliggende tilfelle kan ytes erstatning av billighet må De i tilfelle ta opp med Forsvarsdepartementet som søknad om billighetserstatning. Ved fremsendelse av slik søknad må vedlegges søknaden ligningsattest for Dem for de 3 siste år sammen med dokumentasjon av tapet. Jeg returnerer derfor de vedlegg som fulgte advokatfirmaets brev hit av 28 f m.»

Forlegningsforhold.

Det er behandlet en sak i denne gruppe. Saken gjelder spørsmålet om hjemmeboerstatus som det ikke er grunn til å gå nærmere inn på i beretningen.

Tjenesteforhold.

Det er behandlet 15 saker i denne gruppe samt 2 saker fra tidligere år.

En vernepliktig som var kommandert til å bistå ved rydding av et skytefelt, var opptatt av at mannskapene ikke fikk noen form for opplæring før de ble satt til dette arbeidet. Han mente at de i allefall på forhånd burde vært forevist slike sprenglegemer som de lette etter.

Det er strenge regler for hvordan menige mannskaper skal disponeres ved rydding av skytefelt. Det er imidlertid intet krav om obligatorisk opplæring i dag. Det vil imidlertid bli gjennomført i nær fremtid. Alle mannskaper skal ha to timers orientering om rydding av skytefelt, mens letemannskaper skal ha ytterligere tre timers undervisning før de settes til slik tjeneste.

En vernepliktig i Heimevernet tok opp med Ombudsmannen spørsmålet om den daglige tjenestetid som etter hans oppfatning bar betydelig utvidet etter at den sammenhengende tjeneste var redusert fra 6 til 5 dager. Den vernepliktlige skrev slik til Ombudsmannen:

«Viser til vedlagte kopier av korrespondanse med X HV-område/distrikt om den daglige tjenestetiden under sammenhengende HV-øvelser.

Når det gjelder selve grunnlaget for saken, viser jeg til kopien av mitt brev av 18.04.84 til områdesjefen. I tillegg til det som er nevnt der vil jeg tilføye:

Etter min mening er det betenkelig at når ansvarlige politiske myndigheter på den ene siden, som et ledd i generelle innsparingstiltak, reduserer den årlige øvelsestiden, kan det på den andre siden stå nærmest fritt opp til det enkelte lokale HV-distrikt/område å utvide øvelsestiden slik at den i praksis faktisk blir lenger enn hva den var under de tidligere 6-dagers øvelsene. Etter mine beregninger hadde fjorårets øvelse i X en faktisk øvelsestid på ca 71-72 timer i løpet av de 5 dagene øvelsen varte.

Da det etter min mening kan reises tvil om hjemmelen for å pålegge mannskapene en slik betydelig utvidet daglig tjenestetid som i dette tilfelle, finner jeg at sakens store prinsipielle betydning tilsier at saken vurderes nærmere av Ombudsmannsnemnda for Forsvaret.

Etter mitt syn synes det som om X heimeverndistrikt har «tøyd» bestemmelsene noe langt når de har funnet hjemmelen for å kunne pålegge mannskapene utvidet daglig tjeneste etter IBHV.»

Ombudsmannen tok saken opp med Generalinspektøren og pekte på at det i gjeldende bestemmelser ikke syntes å være noe «tak» når det gjaldt antall øvingstimer pr dag. Generalinspektøren svarte slik:

«Det vises til Ombudsmannens refererte skriv.

Generalinspektøren for Heimevernet er enig med Ombudsmannen for Forsvaret i at gjeldende bestemmelser om beregning av øvingstiden ved sammenhengende øvelser ikke har noen begrensninger eller «tak» når det gjelder øvingstimer pr dag.

Grunnen til at tjenesten drives utover vanlig arbeidsdag er flere:

- 1-2 dager vil vanligvis bli brukt til å øve beredskapsoppdraget. Dette vil normalt bli gjennomført sammenhengende.
- Stor forskjell mellom utdanningsmålene og avdelingens standpunkt gjør det nødvendig å utnytte dager som står til disposisjon best mulig.

- Begrenset kapasitet ved skytebaner, øvingsområder m v kan nødvendiggjøre tjeneste utenom «normal arbeidstid».

- Strid i mørke må øves om kvelden, og det er ikke alltid mulig å omplassere øvingstiden. Et slikt øvingsprogram som Y beskriver i sitt brev av 18/4-84 blir selvsagt en stor belastning for mannskapene, og enda mer for befalet, både fysisk og også på andre måter for dem som har behov for å ivareta sine sivile gjøremål på fritid.

Generalinspektøren for Heimevernet ser likevel ingen grunn til å foreta seg noe i sakens anledning.»

Ombudsmannen fant grunn til å ta saken opp på ny og skrev slik til Generalinspektøren:

«Jeg viser til ovennevnte referanse.

Jeg tillater meg å komme tilbake til denne saken. Ifølge klageren er det i hans HV-område foretatt en utvidelse av øvingstiden slik at i praksis blir den lengre enn under de tidligere 6-dagersøvingene. Hvis dette er riktig vil det bety at til tross for at den sammenhengende tjeneste pga innsparingstiltak er redusert med en dag, har den reduserte tjeneste ikke medført noen endring i utdanningsmålene, dvs at man med 5 dagers sammenhengende tjeneste vil søke å nå den samme utdanning som tidligere. Jeg vil gjerne få GIHV's uttalelse om reduksjonen av øvingsdager ikke innebærer noen endringer i det tidligere øvingsopplegg. I det foreliggende tilfelle er øvingstiden beregnet til 71-72 timer i løpet av de 5 dagene øvingen varte, hvilket skulle utgjøre 14 til 15 timer pr dag i gjennomsnitt. Kan dette sies å være forsvarlig og er et tilsvarende øvingsopplegg vanlig også i andre områder som baserer seg på 5 dagers øvingsuke?»

Generalinspektøren ga dette svaret:

«Utdannelsen i Heimevernet er regulert med øvingsdirektiver gitt ut av Generalinspektøren for Heimevernet.

I disse er fastsatt de langsiktige mål og leksjoner som skal gjennomføres for å nå disse. Målene kan variere fra avdeling til avdeling avhengig av beredskapsoppdrag. Hvilke leksjoner som skal gjennomføres det enkelte år, avhenger av avdelingens standpunkt og den tid som settes av til vedkommende disiplin. Noen avdelinger vil dessuten delta i større felles felttjenesteøvelser med forsvarsgrenene. De må være i kontinuerlig tjeneste dag og natt i inntil 5 døgn. Så forskjellig forholdene er, kan ikke GIHV regulere hvilke mål som skal nås det enkelte år. Det er heller ikke hensiktsmessig på sentralt hold å fastsette antall timer som skal være maksimale for de årlige øvelser.

Det er Heimeverndistriktene som basert på de langsiktige mål og eventuelt pålegg om å delta i felles felttjenesteøvelser, som regulerer gjennomføringen av de årlige øvelser. Innenfor den ramme og de retningslinjer som er gitt av distriktet legger avsnitts- og områdesjefene opp de årlige øvelser. De gis imidlertid en viss frihet til å legge opp og gjennomføre øvelsene. Hvilken tid som skal anvendes for å oppfylle delmålet for den årlige øvelse er bl a avhengig av avdelingens standpunkt og evne til å nå målene.

Reduksjonen av øvingstiden fra 6 til 5 dager har ikke ført til endringer i GIHV's øvingsdirek-

tiver. Målene er de samme, men det vil ta lengre tid å nå dem. Tilpassingen skjer ved distriktenes årlige øvingsdirektiv og avsnitts- og områdesjefenes opplegg.

Under feltmessige fellesøvelser kan belastningen også for HV-avdelinger bli langt større enn det X har vært utsatt for. Under mer skolemessige øvelser, som det vel dreide seg om i dette tilfelle, er 14-15 timers undervisning ikke normalt.

Generalinspektøren for Heimevernet er også i tvil om det er hensiktsmessig med så lang undervisningsdag.»

Klageren ble gjort kjent med Generalsinspektøren's uttalelse.

Hovedtillitsmannen ved en av Forsvarets avdelinger tok opp med Ombudsmannen spørsmålet om turnustjeneste for sjåfører og om sjåfører kunne kommanderes til kjøring som ikke hadde noe med Forsvaret å gjøre.

Ombudsmannen ga tillitsmannen denne orientering:

«Det vises til Deres udaterte brev, mottatt her i går.

Til de spørsmål De reiser og ønsker å få klarlagt skal jeg få bemerke:

Turnustjeneste.

Turnustjeneste er vel av de fleste mannskaper betraktet som en gunstig tjenesteordning og som de ønsker å få beholde. Jeg har likevel ved enkelte anledninger mottatt henvendelser fra mannskaper som ønsker min vurdering av tjenestetiden for personell som har turnustjeneste. Det er ikke fra sentralt hold gitt eksakte retningslinjer for turnusordning for de vernepliktige mannskaper, og de enkelte avdelinger har av den grunn utformet sine egne ordninger, ofte i forståelse med tillitsmenn og/eller mannskaper med slik tjeneste. I en sak som jeg for en tid tilbake forela for Hærstaben (HST) der det også var reist spørsmål om tjenestetiden innenfor turnusordningen var rimelig hensett til den programmerte ukentlige tjenestetid på 42½ timer, uttalte HST bl a:

«Selv om Arbeidsmiljølovens arbeidstidskappittel ikke er, eller vil bli gjort gjeldende for vernepliktige mannskaper, må det etter HSTs syn vises forsiktighet ved fastsettelse av turnuslister for den daglige tjeneste som medfører vesentlige overskridelser av AMLs maksimaltider for daglig og ukentlig arbeidstid. På den annen side vil det være naturlig ikke å regne tjenestetid time for time for de funksjoner hvor en del av tjenestetiden er passiv tjeneste, f eks hvilende vakt. Derimot synes det naturlig at tjeneste ut over daglig tjenestetid samt tjeneste lørdager, søn- og helligdager kompenseres time for time, dersom den utføres som aktiv tjeneste.»

Ut fra det som HST her anfører synes turnusordningen som praktiseres ved X å ligge innenfor rammen av det som kan anses som forsvarlig og kan neppe sies å medføre en urimelig belastning for mannskapene. Man må da også ha for øye at mannskaper som ikke har turnustjeneste kan ha andre former for belastning, f eks vakter og annen tjeneste på hverdager, som ikke blir kompensert ved ekstra fritid. HST ut-

talte for øvrig at man vil vurdere nærmere hvorvidt det bør gis bestemmelser sentralt på dette område. Når dette hittil ikke er gjort skyldes det vanskeligheter med å utforme retningslinjer som kan dekke alle avdelinger i Forsvaret. Etter det jeg har fått opplyst må det regnes med å ta noen tid før man kan få en avklaring av dette spørsmål.

Militære sjåførers tjenesteplikter.

Hvis de kjøreoppdrag De nevner ikke kan henregnes som militærtjeneste, men mer har karakter av private oppdrag, vil jeg anta at oppdraget i tilfelle må utføres på frivillig basis. Jeg kan imidlertid vanskelig ta stilling til spørsmålet med mindre jeg får opplyst konkret hvilke oppdrag det siktes til.»

En vernepliktig hadde på grunn av plattfothet blitt nedskrevet til 5/7, men var fortsatt plassert i tjeneste han hadde problemer med å gjennomføre og ba om Ombudsmannens bistand.

Avdelingslegen opplyste at nedskrivningen av helseprofilen til 5/7 på grunn av plattfothet er overensstemmende med Forsvarets sanitets direktiver. Det er ikke grunnlag for ytterligere nedskrivning. Det som videre var gjort var å ta avtrykk til innleggssåler.

Ombudsmannen orienterte klageren om det som hadde foregått i saken og hans muligheter for å ta saken opp med høyere myndighet slik:

«Det foreligger nå svar fra avdelingen som i påtegning av 24 d m har gitt slik uttalelse som vedlagte kopi viser.

Ifølge vedliggende uttalelse fra avdelingslegen er det iht bestemmelsen om militær legebedømmelse ikke grunnlag for ytterligere nedskrivning pga plattfothet. Da saken anses som et rent medisinsk anliggende, vil De imidlertid kunne søke ny bedømmelse som kan foretas dersom avdelingslegen i samråd med avdelingens sjef finner at ny bedømmelse er nødvendig. Et avslag på søknad om ny legebedømmelse kan De anke til overordnet administrativ lege. Ved avslag hos overordnet administrativ lege kan saken ankes inn til Forsvarets sanitet FSANs P 6, kap I pkt 70).

Såfremt De mener at den helseprofil (5/7) som er fastsatt ikke er adekvat, antar jeg De bør be om ny legebedømmelse. En eventuell anmodning herom kan De rette til avdelingen.»

Permisjoner.

Det er behandlet 15 saker i denne gruppe.

En vernepliktig som hadde overføringspermisjon i tiden 23 des 84 - 3 jan 85 hadde søkt om tilleggspermisjon frem til 8 januar. Grunnen var at familien skulle reise til USA for en ferietur med M/S Norway.

På grunn av forskjellige forhold i familien var det i mai 84 bestilt en ferietur i USA, det var en forutsetning at hele familien skulle være med. Sønnens innkalling til militærtjeneste kom først den 26 juli 84. I august ble spørsmålet om permisjon tatt opp med den rulleførende avdeling som ba om at saken

måtte bli tatt opp med kompanisjefen på rekruttskolen i god tid. Den 14 okt søkte foreldrene om permisjon for sønnen. Søknaden var stilet til kompanisjefen. Den eneste reaksjon var en melding fra troppssjefen til sønnen om at han skulle skrive en personlig søknad. Egenhendig søknad bilagt permisjonsseddel i to eksemplarer ble sendt. Søknaden ble avslått uten begrunnelse. Den vernepliktiges far tok deretter saken opp med Ombudsmannen.

Ombudsmannen fant grunn til å ta saken opp med avdelingen. Søknaden var behandlet og avgjort av troppssjefen som ikke har myndighet til å avgjøre slike saker. Hensett til de spesielle forhold som forelå fant Ombudsmannen avslaget lite rimelig.

Kompanisjefen opprettholdt avgjørelsen og fikk støtte av avdelingens sjef.

Da den vernepliktige etter den ordinære overføringspermisjon til 2 jan skulle overføres til en avdeling i Nord-Norge, tok Ombudsmannen saken opp med denne avdeling. Avdelingen samtykket i tre dagers ekstra permisjon mot at det ble trukket tre langpermisjonsdager. Saken ble således tross alt løst tilfredsstillende.

En vernepliktig som tjenestgjorde etter en turnusordning med 21 dagers tjeneste og 7 dager fri, hadde søkt om en ukes velferdspermisjon kl B for å ta del i arbeid på foreldrenes gård. Denne søknaden var avslått med den begrunnelse at velferdspermisjon kl B og C var inkludert i turnusordningen. Ombudsmannen tok saken opp med avdelingen og skrev slik:

«Ovennevnte mannskap, som har en turnusordning med 21 dager på og 7 dager av, har henvendt seg hit i anledning av at han har fått avslag på søknad om en ukes jordbrukspermisjon (velferdspermisjon kl B) fra 30 apr til 7 mai. Som begrunnelse for avslaget er etter det opplyste anført at velferdspermisjon kl B og C inngår i turnusordningen. I det foreliggende tilfelle fant mannskapet å måtte godta en ordning som gikk ut på at friuken mannskapet skulle ha fra 12 juni - 18 juni ble fremskutt slik at han fikk tjenestefri den uken han hadde søkt om velferdspermisjon. Mannskapet finner imidlertid avgjørelsen av hans søknad urimelig.

Før jeg besvarer mannskapets henvendelse tør jeg be om avdelingens uttalelse.»

Avdelingen ga denne redegjørelse:

«Det vises til Ombudsmannen for Forsvarets brev av 4 jun 84, hvor en ber om Xs uttalelse ifm avslag på søknad om jordbrukspermisjon fra Y.

Y tjenestegjør ved X som militærpolitistat, og har en turnusordning med 21 dager på og 7 dager av. I de 21 dagene mannskapene er på, har de i gjennomsnitt 7 vaktdøgn samt 7 døgn beredskap. Når de er av, er de innvilget langpermisjon. Denne vaktordning er lagt opp

i samarbeid og etter ønske fra vaktmannskapene. Oppgjente fridager anses avtjent etter denne ordning.

Y søkte jordbrukspermisjon i forbindelse med friuken i mai 84.

Soldatens søknad og behov for jordbrukspermisjon var ikke bekreftet av offentlig myndighet. Bekreftelse er heller ikke mottatt senere. X oppfattet ikke hans søknad å ha slik betydning at grunnlaget for velferds-/jordbrukspermisjon forelå. Det var ikke arbeid på egen gård, og soldaten hadde ikke gårdsarbeid som yrke før han ble innkalt til militærtjeneste. Han skulle imidlertid hjelpe sine foreldre i våronnarbeid. Det forelå ingen kritiske arbeidssituasjoner og han var heller ikke eneste barn som skulle bistå foreldrene.

I den hensikt å legge forholdene best mulig til rette for soldaten fikk han velge tidspunkt for avvikling av friuken. I tillegg fikk han innvilget 2 dagers permisjon. Soldaten har i siste periode hatt følgende permisjoner:

2 apr - 9 apr
5 mai - 14 mai
30 mai - 12 jun

Dersom X hadde funnet grunnlag for å innvilge velferdspermisjon B/C, ville dette kommet i tillegg til annen permisjon.»

Ombudsmannen ga klageren dette svaret:

«Det vises til tidligere brev i saken.

X har besvart min henvendelse slik det fremgår av vedlagte kopi av brev av 16 ds.

Avslaget på Deres søknad om permisjon er som det vil ses ikke begrunnet med at velferdspermisjon kl B/C inngår i turnusordningen, men at avdelingen ikke har funnet at det i Deres tilfelle foreligger tilstrekkelige velferdsgrunner. Som det vil være kjent, jfr Permisjonsdirektivets vedlegg 4, pkt 10, kan velferdspermisjon for arbeide i jordbruket, innvilges når det foreligger kritiske arbeidssituasjoner slik disse er beskrevet i direktivet. Etter de opplysninger som er fremlagt i Deres tilfelle kan det synes tvilsomt om en slik kritisk arbeidssituasjon er dokumentert. Jeg mener således ikke å ha grunnlag for å karakterisere avgjørelsen som åpenbart urimelig. Jeg beklager derfor å måtte meddele at jeg ikke finner å kunne foreta mere med saken.»

Tillitsmennene ved en av Forsvarets avdelinger anmodet om Ombudsmannens bistand til å få de eksamensdager og lesedager som permisjonsdirektivet gir hjemmel for å innvilge. Dette var avslått av avdelingen, og tillitsmennene hevdet at mange av de som skulle avlegge en eller annen eksamen ikke ville få anledning til dette i det hele tatt.

Ombudsmannen drøftet saken med avdelingen. Det viste seg at det var svært mange som skulle opp til en eller annen eksamen. De fleste hadde i sine permisjonssøknader kombinert eksamensdager, lesedager, fridager og helligdager på en slik måte at de fikk lange permisjoner, f eks 14 fridager til 2 eksamener. Dette ville ikke avdelingen godta, noe Ombudsmannen var enig i. Avdelingen samtykket imidlertid i at alle fikk nødvendig fri til selve ek-

samen. Innvilgelse av lesedager ble først gjort etter en meget streng vurdering.

Ombudsmannen fant denne løsning tilfredsstillende.

Trekk i oppsparte langpermisjonsdager i forbindelse med overføringspermisjon skaper av og til tvil og praktiseres noe forskjellig. I en sak som ble tatt opp med Ombudsmannen ble det sendt følgende svar til hovedtillitsmannen:

«Det vises til telefonsamtale.

Fra Forsvarets overkommando er det 13 des 83 utsendt følgende signal:

«FO viser til bestemmelsene om trekk av oppsparte fridager i f m overføringspermisjoner, jfr permisjonsregulativet, vedl 2, pkt 2. Vernepliktige mannskaper kan maksimalt trekkes 6 virkedager i permisjonsregnskapet for overføringspermisjon.

Hvis overføringspermisjon - pga tjenestlige grunner - blir lengre enn dette, skal overskytende dager ikke belastes mannskapets langpermisjonsregnskap.»»

En vernepliktig hadde søkt om 3 dagers velferdspermisjon i tillegg til en 6 dagers langpermisjon i tiden 1 til 6 mars. Hans begrunnelse for søknaden var at hans kone som var gravid var deprimert og trett og trengte sin mann hjemme en stund.

Ombudsmannen drøftet saken med avdelingen som kunne opplyse at klageren hadde hatt langpermisjon i tiden 29/12-83 - 5/1-84 og han var ferdig med tjenesten 3/4-84. Avdelingen fant derfor ikke grunn til å innvilge velferdspermisjonen.

Ombudsmannen fant intet å bemerke til denne avgjørelse.

Disiplinærsaker.

Det er behandlet 12 saker i denne gruppe.

Justisdepartementet har etter anmodning fra Generaladvokaten reist spørsmålet om ikke saker angående ulovlig fravær over 7 dager kan avgjøres med forelegg på arrest. Etersom straffeprosessloven ikke lenger var til hinder for dette måtte det gjøres ved en endring av militær straffelovs § 34 annet ledd.

En uttalelse om dette ble sendt ut til høring, bl a til Ombudsmannen som ga uttrykk for følgende syn:

«Det vises til Justisdepartementets brev av 6 f m.

Etter at det ved den foretatte endring i straffeprosesslovens § 287 er åpnet prosessuell adgang til å anvende foreleggsstraff uavhengig av den øvre strafferamme, antar jeg med Generaladvokaten at det er grunn til å overveie innføring av arrest som ordinært straffealternativ også ved ulovlig fravær over 7 dager. Som påpekt av Generaladvokaten vil en endring av den militære straffelovs § 34, annet ledd, med dette for øye antas å innebære man-

ge fordeler. Man vil oppnå en raskere behandling og avgjørelse av kurante fraværssaker når det er mulig å anvende forelegg på arrest selv om fraværet må anses som forbrytelse etter den militære straffelov. Ved siden av en avlastning av rettsapparatet, må antas at en raskere avgjørelse av slike fraværssaker også vil være fordelaktig for mistenkte hvis avgjørelse i straffesaken og soning kan skje på et tidspunkt mens vedkommende er inne til militærtjeneste. Fullbyrdelse av arrest vil da også i tilfelle kunne skje i militært arrestlokale. Slik forholdet er i dag vil en domsavgjørelse i regelen komme på et tidspunkt da mannskapet for lengst er dimittert. Det er min erfaring at å møte til soning da i mange tilfeller skaper problemer for domfelte, bl a i forhold til arbeidsgiver. En raskere avgjørelse av fraværssaker ved at man har anledning til å avgjøre sakene ved forelegg på vaktarrest vil også ha en preventiv effekt, idet man i tilfelle kan vente avgjørelse ikke vesentlig senere enn ved en disiplinærforføyning.

Jeg har forstått Generaladvokatens forslag slik at det ikke er ment å gjøre noen endring i den praksis som i dag følges når det gjelder fravær som skal refses og fravær som skal anmeldes til påtalemyndigheten. Det vil si at for den ordinære vernepliktsmasse avgjøres fravær under 7 dager ved disiplinærforføyning mens lengre fravær gjøres til gjenstand for politianmeldelse. Forslaget går, såvidt jeg kan forstå, kun på ønsket om å bringe forelegg på arrest som et ordinært straffealternativ i den militære straffelovs § 34, annet ledd, også hvor det dreier seg om fravær ut over 7 dager. Jeg kan vanskelig se at dette skulle innebære noen fare for rettsulikhhet ved behandlingen av fraværssakene.»

En vernepliktig var forelagt en refselse for beruselse, respektstridig oppførsel og ordrenektelse. Han begjærte seg tiltalt idet han hevdet at det var MP-sersjantens opptreden som var årsak til det hele.

Den vernepliktiges forsvarer anmodet Ombudsmannen om å se nærmere på sersjantens opptreden i saken. Forsvareren skrev bl a slik:

«Jeg kan ikke tro at sersjant Xs opptreden er dekket av noe regelverk eller kan forsvares på annen måte.

Jeg vil selvsagt prosedere på sersjantens provoserende opptreden så langt det har relasjon til straffesaken mot Y. Saken bør jo imidlertid ikke få sitt forblivende med det. Jeg kan ikke tro at man i Forsvaret vil akseptere at en sersjant provoserer en mening på denne måte. Jeg er således av den oppfatning at hendelsen bør få konsekvenser for sersjanten og at tilfellet kanskje også bør utløse en innskjerping av regler.

Sersjant X har her, med utgangspunkt i en ukomplisert mindre hendelse tidligere på kvelden, hentet en beruset person til avhør ved midnattstid til tross for at han klart måtte ha innsett først og fremst at saken ikke var av slik karakter at natt-avhør var begrunnet men også at han måtte ha innsett at personen var så beruset at avhør ville vært helt uforsvarlig. Dette må sersjanten ha visst allerede før han gikk til kasernen for å hente Y, men ble iallfall

klar over det da han sto overfor Y. Like fullt gjennomfører han sitt forsett, hvilket altså medførte arrestopphold for Y og straffesak.

Jeg tillater meg å be om at De tar saken opp på den måte De kan og finner riktig, med det siktemål å beskytte meninge soldater mot slik opptreden fra militærpolitiets side.

Kopi av dette brev sendes Generaladvokaten, Krigsadvokaten og herr Y.»

Ombudsmannen tok saken opp med avdelingen og pekte spesielt på at det her var anvendt midlertidig arrest uten at det var hjemmel for det.

Etter at saken var nærmere undersøkt meddelte avdelingens sjef at MP-sersjantens opptreden var klanderverdig og at bestemmelsene om forlopig arrest ikke var fulgt. Sersjanten kunne imidlertid ikke refses idet forholdet var foreldet. For å unngå liknende hendelser ble det iverksatt kursing av alt tilgående MP-personell. I alle avdelinger ble bestemmelser om bruk av midlertidig arrest innskjerpet.

En vernepliktig hadde hatt en lang rekke fravær. For tre av disse fraværs vedkommende ble det konstatert at de var ulovlige. Han ble satt under tiltale og dømt til 21 dagers fengsel. I tillegg til dette ble han pålagt opptjening av 13 dagers fravær samtidig som tjenestetillegget ble trukket i et tilsvarende antall dager. Han fant tjenestetilleggstrekket å være bøtelegging. Han mente at han nå var straffet så mye at han ba om Ombudsmannens bistand til å få tatt saken opp igjen.

Etter å ha undersøkt saken nærmere skrev Ombudsmannen slik til klageren:

«Det vises til brev av 15 d m.

Som tidligere anført kan Ombudsmannen ikke ta opp til behandling eller overprøving de spørsmål som er avgjort i straffesaken mot Dem. Etter de opplysninger jeg har mottatt fra stasjonen er pålegget om opptjening av ulovlig fravær gitt i samsvar med gjeldende regler og direktiver. De sees også å være underrettet om adgangen til å påklage vedtaket om opptjening av det ulovlige fravær til høyere myndighet. Trekk av dagpenger under ulovlig fravær er også i samsvar med regulativets bestemmelser.

Etter de foreliggende opplysninger kan det ikke sees å være grunnlag for besværing over de administrative forføyninger som er truffet i saken.»

Hovedtillitsmannen ved en avdeling i Nord-Norge ba om at Ombudsmannen måtte se nærmere på en refsessak hvor 4 soldater var refset med vaktarrest for ulovlig veteranvirksomhet. Tillitsmannen hadde tidligere tatt avstand fra veteranvirksomhet. I dette tilfelle mente han at det kunne være tvil om de faktiske forhold, idet fornærmede i saken i det hele tatt ikke var avhørt. Tre av de fire refsede hadde anket den ilagte refselsen.

Ankemyndigheten anmerket at fornærmede i saken burde vært avhørt, men fant refselsesgrunnlaget godtgjort ved de mistenktes forklaringer. Den ilagte vaktarrest ble omgjort til bøter, idet de refsede var dimittert etter fullført førstegangstjeneste.

Ombudsmannen gjorde hovedtillitsmannen kjent med at det etter de opplysninger som forelå ikke var grunnlag for å rette kritikk mot den avgjørelse som var truffet i saken.

En vernepliktig hadde unnlatt å møte til en repetisjonsøvelse han var lovlig innkalt til, var forelagt et forelegg på 18 dagers vaktarrest. Før han vedtok forelegget hadde han forespurt på lensmannskontoret om hvordan de økonomiske forhold under soning ville bli. Dette kunne ikke lensmannskontoret svare på. Det ble derfor ringt til X flystasjon hvor det ble opplyst at han ville få dekket sine utgifter i forbindelse med soningen. At disse opplysninger ble gitt og var en forutsetning for vedtakelsen av forelegget ble bekreftet av lensmannskontoret.

Avdelingen nektet imidlertid å yte noen godtgjørelse idet det ikke var hjemmel for det. Den vernepliktiges advokat fant avgjørelsen urimelig og anmodet om Ombudsmannens bistand.

Det var på det rene at klageren etter gjeldende bestemmelser ikke hadde krav på godtgjøringer under soningen. Etter det som hadde foregått i saken fant imidlertid Ombudsmannen at det var grunn til å forelegge for Forsvarsdepartementet spørsmålet om det av billighet kunne ytes støtte. Ombudsmannen skrev slik til departementet:

«Ovennevnte har ved adv X henvendt seg hit i anledning av at han har fått avslag på søknad om dagpenger og reiseavgjørelse, til sammen kr. 3.279,62 i forbindelse med soning av 18 dagers vaktarrest for ikke å ha møtt til repetisjonsøvelse. Forelegget på 18 dagers vaktarrest er ilagt av Z politikammer. Vaktarresten er sonet i militært arrestlokale på X flystasjon.

Av sakens dokumenter fremgår at A, etter at vedkommende lensmann hadde henvendt seg til flystasjonen, var underrettet om at dersom politiets forelegg ble vedtatt, ville dekning av reiseutgifter og utbetaling av dagpenger ved soning i militært arrestlokale være et militært anliggende og utbetaling foretas etter Forsvarets regler. Søkeren hevder at de opplysninger han fikk om dette gjorde at han fant å kunne vedta forelegget.

Søknaden er imidlertid avslått av de militære myndigheter under henvisning til at gjeldende bestemmelser, FR Del I, avsn 6 d, ikke hjemler utbetaling av godtgjørelse under soning av vaktarrest etter forelegg eller dom.

Jeg har forelagt saken for X flystasjon som bekrefter at det fra befal ved stasjonen er gitt tilsagn om dekning av reiseutgifter og utbetaling av dagpenger i forbindelse med soning av vaktarrest. Under henvisning hertil anbefaler

stasjonen at mannskapet av billighet tilstås en godtgjørelse. Jeg kan være enig med stasjonen i at det ut fra billighetsbetraktninger bør gis søkeren en godtgjørelse, evt. av fondsmidler. Etter det opplyste er søkeren vanskelig stillet økonomisk.

De her beroende saksdokumenter følger vedlagt og bes returnert med FDs avgjørelse.»

Departementet fant å kunne tilstå klageren kr. 3.279,62 med bl a denne begrunnelse:

«Det hevdes fra As side at de opplysninger han fikk var motiverende for hans vedtagelse av forelegget og at han etter alt å dømme ville ha disponert annerledes dersom han hadde kjent til de faktiske forhold. Bl a ville soningstiden ved soning i fengsel blitt vesentlig mindre.

Saken kan rettslig sett by på tvil, men departementet finner etter omstendighetene å kunne gå med på at A får utbetalt kr. 3.279,62 som fullt og endelig oppgjør. Man vil således be Luftforsvarsstaben om å foranledige at beløpet blir utbetalt.»

En vernepliktig ved en avdeling i Nord-Norge reiste på vegne av sin kontingent spørsmålet om berettigelsen av kollektive tiltak for å få løst generende veteranvirksomhet. Tillitsmannen skrev slik til Ombudsmannen:

«Vi vil undersøke lovligheten i å flytte en hel kontingent ut i telt på grunn av påstått bråk om kveldene.

Følgende trusler ble fremsatt før det påståtte bråk: «Hvis det blir bråking på kasernen om kveldene når dere blir veteraner, blir hele kontingenten flyttet ut i telt den siste tiden». «Hvis det blir roping i matsalen, må hele kontingenten spise på oppstillingsplassen».

Vi mener truslene er urimelige, særlig når de blir fremsatt før det påståtte bråk og at ikke alle kommer til eller har deltatt.

Kan evt utflytting i telt de siste månedene kalles «Øvingsvirksomhet»?

Vi ønsker henvisning til evt paragrafer.»

Ombudsmannen tok saken opp med avdelingen som ga denne redegjørelse:

«Viser til Deres brev av 18 jan 84, angående forespørsel fra kontingent II/83 v/Y.

X-kompaniet har i en periode vært litt plaget av uro på kasernen. Dette er blitt meddelt kompaniledelsen av enkelte soldater som sier det er vanskelig å få sove (spesielt i helgene). Det har også vært spede forsøk på roping i spisesalen.

Kompaniet har beordret daghavende offiser til å inspisere kasernen noe oftere (til uregelmessige tider) spesielt i helgene, dette også etter ønske av enkelte soldater.

I henhold til Brigaden i Nord-Norges stående ordre er ikke veteranvirksomhet tillatt. Det vises også til de tiltak avdelingssjefen kan benytte, for eksempel disiplinærreglene, eventuelt andre tiltak.

Angående de påståtte trusler om å flytte ut i telt og spise på oppstillingsplassen. Det er mulig at en slik formulering er benyttet, men jeg vil presisere at dette nok er ment som en påminnelse til kontingenten, at tiltak kan bli nød-

vendige om virksomheten utarter seg. Dette har bæring på de tilløp som har forekommet og de nevnte tips fra enkelte soldater. Iverksettelse av eventuelle tiltak vil, om det blir nødvendig, selvfølgelig være i tråd med Brigadens bestemmelser/godkjenning.

I et uformelt møte med tillitsmennene og Y fredag 19 jan, viste det seg at dette var ukjent for tillitsmennene, også for de fra kontingent II/83, slik at det synes som om dette tiltak ikke er representativt for hele kontingent II/83.

Etter en kort samtale var det klart at soldatene (tillitsmennene) tolket de nevnte uttalelser slik de var ment, som en påminnelse, og at kompaniet ønsker at soldatene følger de enkelte bestemmelser/regler som gjelder.

Angående kollektiv avstraffelse, er det et middel som kompaniet ikke ønsker å benytte. Når det likevel kan bli snakk om å bruke kollektive midler, er det på grunn av at det ikke er mulig å få tak i enkeltpersoner som lager/setter i gang uro. Derfor er nok hele kontingenten blitt nevnt. Dette hadde også tillitsmennene forståelser for.

Jeg vil også her få nevne det gode samarbeidsforholdet med kompaniets tillitsmenn, som jeg tillegger stor betydning. På møte mandag 23 jan med troppssjefene, har vi diskutert de nevnte uttalelser, og har kommet til at uttalelsene, slik de her har blitt oppfattet, har vært uheldige. Kompaniet vil bestrebe seg på å unngå liknende uttalelser i fremtiden.

X-kompaniet håper at denne redegjørelse har vært oppklarende for denne saken, og vil igjen presisere at det ikke på noe tidspunkt vil eller har vært iverksatt tiltak i kompaniet som ikke er hjemlet eller ikke har vært gitt tillatelse til fra Brigaden.»

Ombudsmannen gjorde det klart for klageren at avdelingen hadde gitt en fyldestgjørende og avklarende orientering som ikke ga grunnlag for ytterligere tiltak fra Ombudsmannens side.

Tillitsmannsutvalg.

Det er behandlet en sak fra tidligere år i denne gruppe. Saken gjelder repetisjonssoldatens stilling i tillitsmannsapparatet. Dette spørsmål er tatt opp i beretningen til Stortinget for 1982, hvor det ble uttalt at repetisjonssoldatene selv burde få uttale seg om de forslag som var fremmet. Etterat disse spørsmål senere har vært behandlet i forskjellige fora har Forsvarets overkommando gitt et mønster for tilknytning til tillitsmannsapparatet. Dette mønster ser slik ut:

«Lokale tillitsmannsutvalg.

Utvalgene opprettes som bestemt i TMOs regler, pkt 11-21, med nødvendige justeringer. Tillitsmennene m/varamenn i LU velges ved fremmøte til repetisjonsøving iht gjeldende

regler og skal fungere som tillitsmenn for sin avdeling også i perioden mellom repetisjonsøvingene. Videre foreslås pkt 13 endret slik at valg av tillitsmenn gjennomføres innen 3 dager etter fremmøte.

Velges tillitsmennene for en slik periode vil personellet ha muligheter for å ta opp saker med tillitsmannen mellom repøvingene, samt opprettholde nødvendig kontakt med det sentrale apparat og OFF.

Fellesutvalg.

Ved repetisjonsøvinger hvor flere avdelinger (batterier/kompanier og tilsvarende) er inne samtidig, opprettes FU med avdelingens sjef som formann.

TMOs regler, pkt 22-28 må justeres i samsvar med dette (alternativt kan de gå inn i de permanente utvalgene).

Landsutvalget - landskonferanse.

Med det tjenestemønster forsvarsgrenene har for repetisjonsøvinger, samt øvingenes lengde, legger dette praktiske hindringer for en representasjon i LTF og LK. FO foreslår derfor at sakene behandles av LU/FU og oversendes LTF/S.

Sakene koordineres og fremmes for LTF og LK av sekretariatet.»

Ombudsmannen hadde følgende bemerkninger til dette mønster:

«Det vises til ovennevnte referanse.

I mitt brev til FD av 18 mar 82 pekte jeg på behovet for kontakt med repetisjonssoldatens tillitsvalgte også utenom selve øvingene. Jeg har bemerket at det er tatt hensyn til dette i FOs forslag.

Når det gjelder pkt 6 c i FOs mønster har jeg enkelte bemerkninger. Det synes forutsatt i pkt c at alle saker som tas opp av LU/FU skal tas opp med LTF om slike saker ønskes drøftet med sentrale myndigheter. Dette er ikke riktig. Jeg viser i den sammenheng til pktene 26 og 57 i tillitsmannsreglementet. Det bør vel derfor presiseres at det er de generelle sakene som skal behandles på tillitsmannskanaler som i tilfelle skal koordineres og fremmes av sekretariatet. De saker som ønskes tatt opp etter pkt 26 kan tas opp med Ombudsmannen direkte.

Jeg har forøvrig ingen merknader til FOs forslag.»

Ombudsmannen har også i år mottatt møte-referater fra kontaktutvalgsmøter og landsutvalgets møter. Som tidligere år har Ombudsmannen, kontorsjefen og endel av nemndas medlemmer holdt orienteringer om ombudsmannsordningen på en lang rekke tillitsmannskurs ved avdelingene.

Tillitsmannsutvalgene har som tidligere sendt referater fra sine møter. De tall som refereres nedenfor er bygget på referater fra møter i fellesutvalgene.

Hæren	25 (28) utvalg med 177 møter	(189)
Sjøforsvarets landstasjoner	18 (21) utvalg med 108 møter	(109)
Fartøyer	9 (3) utvalg med 18 møter	(10)
Luftforsvaret	20 (23) utvalg med 100 møter	(137)
	72 (75) utvalg med 403 møter	(445)

Tallene for 1983 i parentes.

Utvalgene har i år behandlet 2725 saker (3054) som fordeler seg slik på forsvarsgrenene:

Hæren	1337	(1355)
Sjøforsvarets landstasjoner	554	(708)
Fartøyer	109	(53)
Luftforsvaret	725	(938)

Fordeling på de enkelte saksområder er følgende:

1. Beordring, overføring m v, dimittering	21	(38)
2. Kommandert tjeneste	284	(305)
3. Disiplinærsaker. Forholdet mellom befal og menige	36	(25)
4. Uniformer m v	129	(103)
5. Underbringelse m v	357	(576)
6. Forpleining og hygiene	154	(190)
7. Permisjoner	107	(118)
8. Kantiner	13	(14)
9. Velferd	694	(751)
10. Idrett	82	(73)
11. Kommunikasjoner	75	(84)
12. Økonomiske forhold	54	(14)
13. Sosial- og sykesaker	22	(24)
14. Forsvarets skolevirksomhet ...	13	(17)
15. Sivilopplæringen (fritids- og obligatorisk)	87	(101)
16. Tillitsmanns- og ombudsmannsordningen	342	(428)
17. Tjenestlige orienteringer gitt av sjef	255	(293)

Repetisjonsavdelingene har i år sendt inn referater fra 2 utvalg som har holdt 3 møter. Det er behandlet 29 saker som fordeler seg slik:

Beordring m v	0
Kommandert tjeneste	6
Disiplinærsaker	0
Uniformer m v	6
Underbringelse m v	3
Forpleining	2
Permisjon	1
Kantiner	1
Velferd	6
Kommunikasjoner	0
Økonomiske forhold	1
Sosial- og sykesaker	1
Tillitsmanns- og ombudsmannsordningen ..	0
Orienteringer gitt av sjef	2

Økonomiske forhold.

Det er behandlet tre saker i denne gruppe.

En vernepliktig som hevdet å være fast bosatt i England, men som hadde møtt til tjeneste etter innkalling, hadde fått avslått sin søknad om å få dekket sine reiseutgifter til og fra tjeneste. Dette fant den vernepliktige urimelig og anmodet om Ombudsmannens bistand.

Ombudsmannen tok saken opp med Forsvarsdepartementet og skrev bl a slik:

«I brev av 19 sep 83 (vedl 5) stilet til X flystasjon søker soldaten om å få dekket sine reiseutgifter i forbindelse med fremmøte. Søknaden som er sendt tjenestevei, jfr vedl 6, er avslått av flystasjonen. Som begrunnelse for avslaget har flystasjonen vist til bestemmelser om innkalling av personell fra utlandet til førstegangstjeneste, inntatt i BUV, Del II, kap XII, pkt 7. Denne bestemmelse ses imidlertid å gjelde personell som uten gyldig tillatelse oppholder seg i utlandet. Jeg kan ikke se at nevnte bestemmelse kan få anvendelse i det foreliggende tilfelle. Etter min oppfatning må Y anses som fast bosatt i England hvor han har gyldig oppholdstillatelse. Han har riktignok selv tatt initiativet til møtet på sesjon i februar 1982 og har også ytret ønske om å møte til førstegangstjeneste høsten 1983. Vedkommende utskrivningsoffiser har i denne forbindelse bedt han om å oppgi en postadresse i Norge som rullefører kunne benytte ved senere innkalling.

Som fast bosatt i utlandet antar jeg at Y ikke skulle innkalles. Når soldaten likevel har ytret ønske om å gjøre militærtjeneste i Norge, formentlig i den tro at han i alle tilfelle var pliktig til å møte, burde utskrivningsmyndigheten ha gjort ham oppmerksom på at han i tilfelle måtte bestride reiseutgiftene selv. Så vidt jeg kjenner til er det vanlig at personell som er fast bosatt i utlandet og ønsker å gjøre militærtjeneste i Norge, blir underrettet om at Forsvaret ikke dekker reiseutgifter i denne forbindelse.

Etter min mening taler sterke rimelighetsgrunner for at soldatens søknad om dekning av reiseutgifter imøtekommes. Jeg antar også at han vil være berettiget til stønad i forbindelse med permisjonsreiser iht bestemmelsene i FD Del I, pkt 41.

Jeg tør be om FDs uttalelse.»

Forsvarsdepartementet opprettholdt avslaget, men opplyste samtidig at klageren burde kunne få støtte til permisjonsreiser etter de spesielle bestemmelser som gjelder for vernepliktige som har sine hjem i utlandet. Departe-

mentet skrev samtidig til Generalkrigskommissariatet slik:

«Forsvarsdepartementet er gjennom konkrete saker, bl a fra Ombudsmannen for Forsvaret, kjent med flere tilfelle hvor soldater med kortere eller lengre utenlandsopphold forut for militærtjenesten, hevder å være helt ukjent med bestemmelsene som gjelder med hensyn til utenrikspolis og bestemmelsene i Fredsregulativet Del I, pkt 36, om dekning av reiseutgifter i forbindelse med innkalling.

Det synes påkrevet å få presisert at reiseutgifter fra utlandet ikke dekkes av Forsvaret.

FD vil på bakgrunn av foranstående også be GKK vurdere nødvendigheten av å gi en særlig informasjon til innrulleringspliktige hvor forannevnte bestemmelser er aktuelle.»

Generalkrigskommissariatet har gjort krigskommissariatene kjent med dette og bedt dem vurdere behovet for særlig informasjon om gjeldende bestemmelser om innkalling fra utlandet.

En vernepliktig i Sjøheimevernet som hadde gjennomgått våpenkurs I og befalskurs, hadde under senere tjeneste ikke fått den godtgjøring som han var forespeilet. Det var opplyst fra Sjøheimeverndistriktet at han etter endt utdanning ville få godtgjørelse som befal mens han bare hadde fått godtgjøring som utskrevet ledende menig. Han hadde fått opplyst at det var budsjettmessige årsaker til dette, en forklaring han ikke fant tilfredsstillende.

Ombudsmannen tok saken opp med vedkommende HV-distrikt som opplyste at klageren var plassert som kanonkommandør som var en ULM-stilling. Han kunne ikke lønnes som kvartermester. Hvis noe slikt var blitt uttalt fant man det beklagelig.

Ombudsmannen fant ikke svaret tilfredsstillende og tok saken opp med Generalinspektøren for Heimevernet som svarte slik:

«Heimevernstaben viser til Ombudsmannens refererte ekspedisjon av 11 september 1984.

I henhold til TJ 20-5-1 «Bestemmelser om utdanning og avansement for heimevernsbefal», er avansement for kursutdannet befal betinget av skikkethet og oppfylt minimumskrav til utdanning, tjeneste m v på de enkelte gradsnivå.

Vedlegg 5 til TJ 20-5-1, del I, side 4, omhandler befal i Sjøheimevernet.

«A. BESKIKKELSE TIL SHV-KVARTERMESTER

Enhver som har gjennomgått kvalifiserende kurs for tjeneste i Sjøheimevernet med godkjent resultat, beskikkes som SHV-kvartermester.»

Generelt gjelder at utdannelsen skjer i samsvar med de behov som fremgår av avsnitt/område -befalsplan, og behovet nyttes til tjeneste i den/det bransje/fag de er gitt befalsutdanning. Inntil befalet kan beordres i

bestemte stillinger, nyttes de som ekstrainstruktører i samsvar med sin utdanning.

HVST finner at det i den foreliggende sak er begått en feil.

Klageren skal i samsvar med foranstående beskikkes og lønnes som SHV-kvartermester fra dato for fullført befalskurs.

Det forutsettes at klageren i mobterminen 1985 blir disponert i hht bestemmelsene i TJ 20-5-1.

X Heimeverndistrikt vil bli tilskrevet.»

En vernepliktig som hadde gjort tjeneste som velferdsassistent hadde søkt om godtgjøring for sitt kveldsarbeid som kinomaskinist ved 73 kinoforestillinger. Han var av avdelingens velferdsoffiser lovet godtgjøring og dette var også utbetalt til tidligere assistenter, men avdelingen hadde avslått fordi det fra sentralt hold var uttalt at godtgjøring ikke skulle utbetales til velferdspersonell for gjøremål som lå innenfor deres tjenesteområde, kompensasjon skulle gis i form av fritid.

Ombudsmannen fant i første omgang å måtte godta avgjørelsen ut fra de bestemmelser som var gitt på sentralt hold. Klageren tok imidlertid saken opp igjen og ga endel nye opplysninger om de løfter som var gitt. Etter å ha tatt saken opp med avdelingen, tok Ombudsmannen saken opp med Forsvarsdepartementet slik:

«Ovennevnte mannskap som ble dimittert i aug 83 etter å ha gjort tjeneste som velferdsassistent ved X flystasjon, mener å være berettiget til godtgjørelse for et større antall filmer han har kjørt på kveldstid under sin tjeneste ved flystasjonen. Etter først å ha tatt saken opp med tjenestestedet uten resultat, har han bedt om Ombudsmannens bistand i saken.

Ved henvendelse til flystasjonen har en fått opplyst at ifølge bestemmelser fra sentralt hold skal det ikke tilstås økonomisk godtgjøring for gjøremål som faller inn under velferds-personellets tjenesteområde. Etter dette er kompensasjon for filmfremvisning på kveldstid gitt i form av fritid (avspasering). Det vises til stasjonens påtegning av 28 feb d å samt til mitt brev til A av 1 mar d å.

Klageren har imidlertid på ny tatt saken opp med Ombudsmannen idet han gjør gjeldende at det fra stasjonens side var stillet ham i utsikt betaling av godtgjørelse og at beløpet skulle utbetales ham i forbindelse med dimiteringen. Jeg fant da grunn til å be om nærmere opplysninger fra flystasjonen spesielt om det kan bringes på det rene at det fra ansvarlig hold var gitt tilsagn om godtgjøring slik klageren hevder.

Min henvendelse er besvart ved stasjonens brev av 4 d m. Det må antas å være godtgjort, jfr den uttalelse som er innhentet fra As foresatte, at A har fått et bindende tilsagn om utbetaling av godtgjørelse og at utbetalingen ble stoppet fordi som det heter i redegjørelsen fra lt Y: «Det plutselig ble kjent at økonomisk kompensasjon ikke kan gis».

Ifølge den beregning som stasjonen har foretatt vil godtgjørelsen til A beløpe seg til kr. 5.424,40, jfr stasjonens brev av 13 d m. Jeg

tillater meg å legge saken frem for FD til avgjørelse.

De her beroende saksdokumenter vedlegges og bes returnert med underretning om avgjørelsen.»

Forsvarsdepartementet svarte slik:

«Det vises til Ombudsmannen for Forsvarets brev av 17 apr 1984 og sakens øvrige dokumenter om ovennevnte.

På grunnlag av de opplysninger som foreligger i saken synes det klart at A var i god tro da han stolte på tilsagnet om økonomisk kompensasjon for filmkjøringen i perioden fra 2 januar 1983 og fram til dimittering.

Hvorvidt Forsvaret kan bindes av uhjemlede løfter om ytelse er vanskelig å si rent generelt. Det synes imidlertid etter omstendighetene naturlig å anse Forsvaret for bundet i dette tilfelle - bl a fordi soldaten er dimittert, slik at avspasering ikke lenger er mulig.

Under henvisning til foranstående ber Forsvarsdepartementet om at X flystasjon utbetaler A hans tilgodehavende ifølge flystasjonens oppstilling i brev av 13.4.84, jnr 2090/84/52 (kr 5 424,40).

Sakens dokumenter følger vedlagt i retur til Ombudsmannen for Forsvaret.»

Sykesaker.

Det er behandlet 11 saker samt en fra tidligere år i denne gruppe.

En vernepliktig som var inntatt til opptaksprøve ved en befalsskole, hadde tidlig i aspirantperioden fått vanskeligheter med akillesenen i høyre fot. Dette kom av at han hadde fått utlevert for store marsjstøvler. Han fikk senere en masse vanskeligheter og ble bl a kjent midlertidig udyktig i 3 måneder. Han konsulterte militærlege til forskjellige tider, men fikk ikke den hjelpen han mente å ha krav på. Han hadde nå fått en varig skade som han mente å ha krav på erstatning for.

Ombudsmannen tok saken opp med avdelingen som etter å ha redegjort for saken, konkluderte med at klageren har vært hos legen når han har hatt behov for det. Kompanisjefen har hele tiden tatt hensyn til legens anbefalinger.

Ombudsmannen tok deretter saken opp med Forsvarets sanitet som svarte slik:

«Forsvarets sanitet viser til Ombudsmannens brev av 27 nov 84.

Av de tilsendte legeattester fremgår at Xs kneplager skriver seg fra en chondromalacia patella. Denne sykdommen er ingen følge av hans tjeneste, men symptomene kan naturligvis ha debutert og/eller blitt mere uttalt i løpet av den tid han var/er inne til førstegangstjeneste. Den vil ikke ha konsekvenser for ham tjenestlig i hans stilling som velferdsassistent.

Et krav om erstatning på bakgrunn av sykdom oppstått eller forverret i tjenesten må bero i ett år etter at sykdommen oppsto. Det synes da riktig å sette datoen til 16 oktober 1985, altså ett år etter at diagnosen ble fastsatt ved Sentralsykehuset i Rogaland.

Dersom erstatningskravet fremmes, må dette vedlegges en legeattest med status presens pr 16 oktober 1985, og angivelse av invaliditetsgrad.

Det er intet i hans militære helsekort som tyder på uaktsomhet eller faglig uansvarlighet fra de behandelende militære leger.»

Dette ble meddelt klageren som samtidig ble gjort kjent med at det etter Ombudsmannens oppfatning neppe ville foreligge noe erstatningsansvar på rettslig grunnlag.

En vernepliktig som hadde dårlig rygg klaget over den behandling han hadde fått og fikk i Forsvaret. Han hadde gått ut og inn på legekontoret. Hadde til slutt fått noen behandlinger hos kiropraktor uten at det hjalp. Han mente forøvrig å være avhengig av stadige behandlinger. Korsett hadde også vært på tale, men avdelingslegen hadde ikke vært interessert i noe av dette. Klageren begynte å få problemer med nervene på grunn av legen som ikke ville hjelpe ham. Klageren var fritatt for løping, fysiske aktiviteter, eksersis og vaktteneste og kunne ikke skjønne hva han hadde i Forsvaret å gjøre.

Ombudsmannen tok saken opp med avdelingen. Avdelingslegen ga en meget detaljert redegjørelse for sin behandling av klageren og konkluderte med at klageren hadde fått den behandling han hadde krav på.

Avdelingens sjef opplyste at klageren nå ville bli overført til tjeneste som var forenlig med hans påståtte ryggglidelse. Avdelingen mente det hele tiden hadde vært tatt tilbørlig hensyn til klageren.

Ombudsmannen svarte klageren slik:

«Det vises til brev herfra av 8 d m.

Det foreligger svar på min henvendelse til avdelingen og jeg vedlegger til Deres orientering en kopi av Xs brev av 23 d m.

Etter den redegjørelse avdelingslegen har gitt i saken, må jeg anta at De har fått adekvat behandling for Deres ryggglidelse og i denne forbindelse den hjelp fra Forsvaret De er berettiget til. Det ses videre å være tatt hensyn til Deres ryggproblemer i rekruttskoleperioden og ved at De vil bli overført Stabskompaniet/X for å utføre resterende førstegangstjeneste i en tjenestestilling der det er tatt spesielt hensyn til Deres ryggplager. De vil således være fritatt for fysisk aktivitet, løping, eksersis og vaktteneste. Ifølge avdelingslegen anses De ikke uskikket til militærtjenest av helsemessige grunner. Det fremgår også av avdelingslegens redegjørelse at Deres mor er orientert om de tiltak som er gjort når det gjelder behandlingen av ryggglidelsen.

Jeg kan etter dette ikke se at det er grunn til å rette noen kritikk mot avdelingen eller avdelingslegen. For ordens skyld nevner jeg at De har adgang til å søke om ny legebedømmelse. Hvis slik søknad avslås kan De anke avgjørelsen til overordnet administrativ militærlege.»

En vernepliktig hevdet at han under aspirantperioden før opptak på en av Forsvarets skoler hadde pådratt seg skader i begge ben og at han senere under vanlig førstegangstjeneste ikke hadde fått de undersøkelser og den behandling han mente å ha krav på.

Ombudsmannen undersøkte saken ved de avdelinger klageren hadde tjenestegjort og tok deretter saken opp med Forsvarets sanitet. Ombudsmannen anmodet om at det måtte bli innhentet spesialisterklæring slik at det kunne tas standpunkt til eventuelle ytelser av stønadsordningen.

Forsvarets sanitet svarte slik:

«Forsvarets sanitet har gått gjennom de tilsendte sakspapirer fra Ombudsmannen for Forsvaret.

Det dreier seg her om langvarige symptomer fra bena, i hovedsak oppfattet å skyldes betennelse i achillesenestefestet.

Vedkommende er i perioder gitt lettelser i tjenesten. Det anføres i Ombudsmannens brev at det ikke er sendt inn skademelding til F.SAN.

I den forbindelse kan opplyses at skademelding, Bl 4022 skal sendes inn når det oppstår sykdom/skade under militærtjeneste, og sykdommen/skaden har medført arbeidsuførhet i mer enn 11 dager. F.SAN antar således at vedkommende ikke har vært sykmeldt under militærtjenesten i en så lang periode.

Lidelse av denne art trekker dessverre av og til i langdrag, og det er svært lite man i første omgang kan gjøre utover lettelser i tjenesten, ev fysikalsk behandling. Spesialisthenvisning medfører ofte, dessverre, en del ventetid, noe man i dette tilfellet har sett eksempel på.

Det er bare å beklage at det ikke har lyktes å få time for X hos spesialist før dimisjonstidspunktet.

Etter det som fremgår av tilsendte papirer, er vedkommende nå overført til Oslo og dimitterer 17 aug 84.

Ved dimisjon skal skademelding for militært personell Bl 4022 utfylles når militærperson ved endt tjeneste er arbeidsufør eller trenger fortsatt legebehandling. Hvis den som dimitteres anses å måtte være sykmeldt, skal militærlegen gi ham en vanlig sykemelding før han reiser. Denne skal leveres til den sivile lege som pasienten bruker på hjemstedet. Sykemelding gjøres gjeldende for maksimum 14 dager.

I dette tilfelle vil man ikke rekke å få henvist vedkommende til spesialist så lenge han er inne i militæret. Det må da bli vedkommendes sivile lege som følger opp det videre forløp av sykdommen, men F.SAN sier seg enig i at det på grunn av det langvarige forløp, vil være rimelig å innhente en spesialisterklæring for skadelidte, og at man på grunnlag av den tar standpunkt til om han vil være berettiget til eventuell ytelse av den stønadsordning som gjelder for vernepliktige mannskaper.»

Forsvarets sanitet sørget senere for at det ble innhentet en spesialisterklæring.

En vernepliktig som var avhengig av å bruke medisiner, hadde fått disse foreskrevet av avdelingens lege. Han hadde fått medisinen

gratis utlevert av det sivile apotek på tjenestestedet. Fra 1 januar 84 hadde han imidlertid fått beskjed om at han måtte betale for medisinen. Dette syntes han var urimelig.

Ombudsmannen tok saken opp med apoteksjefen i Forsvarets sanitet som opplyste at klageren fortsatt skulle ha gratis medisin. En misforståelse av et rundskriv fra Forsvarets sanitet var årsaken. Denne misforståelsen ble ryddet av veien etter en samtale med apoteket og sosialsjefen på tjenestestedet.

Sosiale saker.

Det er behandlet 15 saker samt 1 fra tidligere år i denne gruppe. Elleve av disse sakene gjelder søknad om bostøtte som er avslått.

En vernepliktig som hadde en månedlig bostøtte på kr. 6.509,75 hadde fått avslått sin søknad om behovsprøvet botillegg. Grunnen til avslaget var at hustruen tjente kr. 6.700,- pr mnd som er mer enn ½ ltr 10 i statens regulativ. Den vernepliktige fant denne avgjørelse urimelig og anket den inn for høyere myndighet. Han anførte i anken at det i forbindelse med tidligere orienteringer fra Forsvarets side både før og under tjenesten, ikke var tatt slike forbehold som det nå var gitt uttrykk for.

Anken ble behandlet av Forsvarets overkommando som fant, etter en totalvurdering av familiens økonomi, å kunne innvilge et behovsprøvet botillegg på kr. 2.500,-.

En vernepliktig som hadde totale boutgifter på kr. 6.926,-, hadde av Forsvarsdepartementet fått godtatt kr. 3.309,35 som boutgifter som kunne dekkes av Forsvaret. Av dette beløp fikk han utbetalt halvparten, kr. 1.655,-, idet han levde i et samboerforhold. Når ikke de totale boutgifter ble dekket, hang det sammen med at en vesentlig del var renter på lån tatt opp hos nær familie, og det var fra departementets side sagt at renter på slike lån ikke ble dekket av Forsvaret.

Etter å ha fått endel tilleggsopplysninger fra klageren, tok Ombudsmannen saken opp med Forsvarsdepartementet slik:

«Det vises til ovennevnte referanse og telefonsamtale med konsulent X den 25 f m.

Som meddelt under samtalen har søkeren bedt om Ombudsmannens bistand i anledning av at departementet har avslått søknaden om bostøtte for den del av renteutgiftene som ikke gjelder boliglån opptatt i bank eller låneinstitusjon. Som begrunnelse for avslaget anfører departementet at Forsvaret ikke dekker renter på private lån opptatt hos nær familie. Så vidt jeg kan se er det imidlertid etter regulativet åpnet adgang til også å dekke slike renteutgifter så fremt det fremlegges behørig dokumentasjon, jfr kommentarer til FR Del I, pkt 16 c og 16 d.

Jeg har derfor bedt søkeren og hans samboer fremlegge kopi av selvangivelser for 1983 samt kvitteringer for betalte renter, jfr vedlagte kopi av mitt brev til søkeren av 25 f m. Denne dokumentasjon har jeg mottatt ved søkerens brev av 29 f m som oversendes vedlagt sammen med de øvrige dokumenter jeg har mottatt fra søkeren.

Jeg tør be om at søknaden tas opp til fornyet vurdering på grunnlag av den nå fremlagte dokumentasjon for renteutgiftene vedrørende angjeldende lån. Jeg er takknemlig for en rask behandling av saken.

Vedlagte saksdokumenter bes returnert med underretning om departementets avgjørelse.»

Departementet fant å kunne godta ytterligere 130.000,- av de private lån, slik at botillegget ble økt med kr. 737,- pr måned.

Da det fortsatt var noe uklart hvordan Forsvaret stilte seg til private lån, skrev Ombudsmannen slik til departementet:

«Det vises til ovennevnte referanse.

Jeg har overfor søkeren gitt uttrykk for at den avgjørelse departementet nå har kommet frem til i bostøttesaken finnes å være rimelig.

Det er likevel et spørsmål i saken jeg mener trenger en nærmere avklaring. I mitt brev til departementet av 7 feb d å har jeg pekt på at regulativet synes å åpne adgang til å dekke renteutgifter på lån opptatt hos nær familie såfremt renteutgiftene kan dokumenteres. I sitt svarbrev viser departementet til praksis hvor etter renteutgifter på lån som nevnt ikke dekkes av Forsvaret. Er praksis slik å forstå at heller ikke dokumenterte renteutgifter på lån av denne type vil bli dekket av Forsvaret, eller finner man dokumentasjonen i den foreliggende sak utlifsstillende.»

Departementet ga dette svaret:

«Det vises til Ombudsmannen for Forsvarets brev av 27 feb 84.

Forsvarsdepartementet anser for så vidt dokumentasjon av lån og renter i angjeldende sak å være tilfredsstillende.

Departementet har for øvrig ikke mulighet til å kontrollere i hvilken grad private låne-transaksjoner kan være fiktive. Lån mellom foreldre og barn og/eller nær familie anses å være en familiesak som er Forsvaret uvedkommende.

Departementet har derfor praktisert ikke å dekke renter på lån tatt opp hos nær familie, uansett dokumentasjon.

Departementet ser ikke bort ifra at det kan forekomme tilfelle hvor en av hensyn til konsekvensene bør dispensere fra hovedregelen. Angjeldende sak ble ikke ansett å være et slikt tilfelle.»

En vernepliktig hadde søkt om botillegg men hadde fått sin søknad avslått med den begrunnelse at han hadde etablert et nytt og kostbart boforhold samtidig som han hadde påbegynt førstegangstjenesten.

Nærmere undersøkelser i saken viste at avgjørelsen var truffet på et noe mangelfullt grunnlag. Det ble bl a bragt på det rene at det

tidligere leieforhold måtte opphøre på kort varsel. Saken ble vurdert på ny, og botillegg ble innvilget med kr. 1.708,- pr mnd med etterbetaling for 6 mndr.

En vernepliktig hadde søkt om å få behovsprøvet botillegg for å dekke de boutgifter han hadde sammen med sin samboer. Denne søknad var avslått med den begrunnelse at leieforholdet var inngått mindre enn 6 mndr før militærtjenesten ble påbegynt. Denne avgjørelse var bragt inn for Forsvarsdepartementet som hadde opprettholdt den.

Den vernepliktige tok saken opp med Ombudsmannen som uttalte at avgjørelsen var truffet etter gjeldende bestemmelser og at det ikke var mulig å utvirke noen endring i den. Da den økonomiske situasjon for ham og hans samboer var meget vanskelig, ble han anbefalt å søke støtte av Forsvarets hjelpefond. Han ble innvilget en engangsstønad på kr. 4.500,-.

Da hans situasjon fortsatt var meget vanskelig med en månedlig boutgift på kr. 1.949,30 uten annen inntekt enn tjenestetillegget, ble saken tatt opp igjen med departementet som imidlertid ikke fant å kunne innvilge botillegg eller gi ytterligere støtte fra hjelpefondet.

Tre saker gjelder spørsmål i forbindelse med utbetaling av arbeidsledighetstrygd for mannskaper som ikke har arbeid å gå til når de er ferdige med militærtjenesten.

En vernepliktig som hadde avtjent sin førstegangstjeneste og hatt arbeid en tid etter dette fikk utbetalt i arbeidsledighetstrygd langt mindre enn om han hadde arbeidet i den tiden han gjorde militærtjeneste. Han hadde imidlertid fått det han hadde krav på etter gjeldende bestemmelser. Han anmodet derfor Ombudsmannen om å sørge for at bestemmelsene ble endret.

Ombudsmannen tok saken opp med Forsvarsdepartementet som tidligere hadde hatt en slik sak oppe med Kommunal- og arbeidsdepartementet som hadde gitt denne uttalelsen:

«Kommunaldepartementet viser til Forsvarsdepartementets brev av 27 mai 1983, ref. 7079/83/B/FD/III 2/EE/A-BH/641.1 bilagt en henvendelse fra Landsutvalget for tillitsmenn i Forsvaret.

Kommunaldepartementet har sendt uttalelsen til Arbeidsdirektoratet som i brev hit av 24.8.83 har gitt en vurdering.

Den beskrivelse av situasjonen for vernepliktig etter dimisjon i forhold til dagpengeordningen under arbeidsløse, som er gitt i brev fra Landsutvalget, er i hovedsak korrekt.

Dagpengene beregnes ut fra en normert inntekt på tre ganger folketrygdens grunnbeløp eller alternativt kommer lovens hovedregler

til anvendelse dersom dette gir et gunstigere resultat. Lovens hovedregel sier at dagpengene enten skal beregnes på grunnlag av arbeidsinntekten i siste avsluttende kalenderår eller gjennomsnittsinntekten i de tre siste avsluttende kalenderår dersom dette gir et bedre resultat. I alminnelighet vil arbeidsinntekt innenfor dette tidsrommet ligge høyere enn den normerte inntekt som opptjenes på grunnlag av vernepliktjeneste. Det har derfor ikke vært intensjonen med særreglene for vernepliktige å bryte med lovens hovedsystem utover det umiddelbare formål forskriftene har. Forskriftene skal først og fremst fange opp normaltillfellene hvor vernepliktige kommer ut i, eller søker seg tilbake til, arbeidslivet etter å ha utført pålagt tjeneste. Det er i det tidsrom etter at tjenesten er sluttført at behovet for særregler er til stede. Vernepliktige omfattes derfor ikke av særreglene om normert inntekt utover 9 måneder etter dimisjon.

Kommunaldepartementet kan ikke med bakgrunn i henvendelsen se at det tilfellet som der fremheves i seg selv er tilstrekkelig til å endre lovverket. Ordningen har nå fungert i flere år og har etter våre erfaringer fungert bra og ivaretatt det formål den skal. Å innføre ytterligere særregler for dimitterte soldater som bryter med lovens hovedregler, er administrativt også betenkelig.

Kommunaldepartementet finner derfor ikke å kunne gå inn for de foreslåtte endringer.

Vi ber om at Forsvarsdepartementet meddeler Landsutvalget Kommunaldepartementets standpunkt.»

Forsvarsdepartementet fant det nytteløst å ta saken opp på ny.

En vernepliktig som i det sivile liv var ekspeditør, hadde etter endt førstegangstjeneste ikke fått igjen sin sivile stilling idet vikaren som var ansatt under hans fravær hadde fått hans jobb. I den kontrakt han hadde med sin arbeidsgiver sto det at arbeidsgiveren sto fritt til å endre kontrakten ved eventuell arbeidsledighet. Han ba om Ombudsmannens hjelp.

Ombudsmannen svarte klageren slik:

«Det vises til Deres brev av 12 d m.

Ifølge lov av 29 mars 1940 om forbud mot at arbeidere blir berøvet sin stilling på grunn av innkalling til militærtjeneste, er en arbeider som etter sitt fylte 18 år har vært ansatt 3 måneder i sammenheng ved bedriften, beskyttet mot oppsigelse dersom oppsigelse har sin grunn i innkallingen til militærtjeneste (lovens § 1). Lovens § 4 slår fast at en arbeider ikke på forhånd kan gi avkall på de rettigheter han tilkommer etter loven.

Etter de opplysninger som foreligger i Deres tilfelle synes det etter min oppfatning tvilsomt om det forbehold som er tatt i ansettelsesavtalen om endring i ansettelsen på grunn av eventuell militærtjeneste, vil være holdbart. Jeg kan imidlertid ikke engasjere meg i sak mellom Dem og Deres arbeidsgiver. Det jeg kan råde Dem til er å ta kontakt med en advokat - mulighetene for fri rettshjelp vil trolig være til stede - eller å ta saken opp med Direktoratet for arbeidstilsynet, Fr Nansens v 14, Oslo.»

En vernepliktig hadde søkt om økonomisk støtte til å få dekket sin hustrus utdannelsesutgifter og hadde håpet å kunne få støtte gjennom Forsvarets hjelpefond. Søknaden ble imidlertid avslått.

Etter å ha undersøkt saken nærmere fant Ombudsmannen grunn til å ta saken opp med Forsvarsdepartementet slik:

«Det vises til ovennevnte referanse.

X har i brev av 26 f m hvormed fulgte kopi av samtlige dokumenter vedr søknaden, bedt om min bistand i saken.

Jeg har bedt søkeren om en del tilleggsopplysninger, bl a om ektefellens skolegang - studiet ved Y kunstskole i Oslo - er et ledd i hennes utdanning og om grunnen til at hun har påbegynt studiet på et tidspunkt da hennes mann var inne til førstegangstjeneste og det således var klart for ektefellene at det ville oppstå vanskeligheter med å få dekket studieutgiftene. Ved henvendelse til Statens lånekasse for utdanning har en fått bekreftet at nevnte kunstskole ikke er låneberettiget.

I brev av 3 ds synes søkeren å ha gitt et klargjørende svar på de spørsmål som er stillt og som gir meg grunn til å be FD om en fornyet vurdering av søknaden. Etter de retningslinjer som er fastsatt for Forsvarets hjelpefond hvorefter stønad også kan ytes til meniges nærmeste familie hvor det anses påkrevet, kan jeg ikke se at saken uten videre faller utenfor Hjelpefondets formål. Etter min oppfatning bør det overveies om det kan ytes delvis dekning av studieutgiftene av fondsmidler.

Sakens dokumenter følger vedlagt og bes returnert med svaret.»

Departementet ga dette svaret:

«Det vises til Ombudsmannen for Forsvarets brev av 10 juni 84 om ovennevnte.

Styret i Forsvarets Hjelpefond har inntatt det prinsipielle standpunkt at direkte utgifter til utdanning/kurs under militærtjenesten ikke dekkes av Forsvarets Hjelpefonds midler, verken for soldatene selv eller nærmeste familie. Alle søknader av slik karakter er avslått.

Denne avgrensning har vært nødvendig bl a fordi ressursene er begrenset, og søkermassen har økt vesentlig de siste år.

Fondet vil derimot kunne vurdere å gi stønad til dekning av renter på banklån tatt opp i forbindelse med utdanning når tilfellet ikke omfattes av bestemmelsene om økonomisk sosialstønad. Det er ikke opplyst hvorvidt slikt lån er tatt opp i dette tilfelle.

Under henvisning til foranstående finner Forsvarets Hjelpefond å måtte opprettholde den avgjørelse som er truffet.»

Forsvarets skolevirksomhet.

Det er behandlet 16 saker i denne gruppe.

En vernepliktig hadde søkt om opptak ved en av Forsvarets skoler. Han ble innkalt til opptaksprøver. Kort tid før fremmøte fikk han beskjed om å sende inn legeattest, idet han tidligere var operert for hemolytisk anemi. Legeattest som viste at han var frisk ble sendt inn.

På sesjon var hans helseprofil vurdert til 9/9. Han hadde to brødre som var operert for det samme. Den ene hadde fått helseprofil 9/9, mens den andre ble kjent udyktig.

Ved fremmøte til opptaksprøver hadde klageren fått beskjed om at han ikke var dyktig til militærtjeneste og derfor ikke ville bli opptatt uansett resultat av opptaksprøvene. Skolen mente at sesjonslegen hadde tatt feil.

Klageren ba om Ombudsmannens bistand til å få bragt på det rene hvem som egentlig hadde begått feil.

Saken ble tatt opp med skolen som opprettholdt udyktighetskjennelsen og hevdet at det var gjort feil på sesjon.

Ombudsmannen tok saken opp med Forsvarets sanitet som ga denne redegjørelsen:

«I henhold til Forsvarets sanitet P-6 (UD-12-1) «Veiledning for militær legebedømmelse», medfører en grunnlidelse av den karakter som X har vært behandlet for, udyktighetskjennelse til det militære.

Nå henvises det i vedkommendes skriv til Ombudsmannen at han har to eldre brødre som tidligere har fått forskjellig legebedømmelse for den samme grunnlidelse.

Nå er ikke dette avsnittet av F SAN P-6 noe reglement, men kun veiledning, slik at legens skjønn i mange tilfeller blir avgjørende.

Veiledning kan dessuten kanskje virke noe uklar vedrørende dette punkt på diagnoselisten, noe som kan være forklaringen på hvorfor den yngste av brødrene fikk vurderingssiffer 9/1 i helseprofilen, og dermed gjennomførte militærtjeneste på vanlig måte.

Ved operasjoner med fjernelse av milten ved slike lidelser, forsvinner i de fleste tilfeller de åpenbare symptomer. En viss grad av hurtig nedbryting av de røde blodlegemer fortsetter likevel ofte, selv om pasienten selv ikke merker det. Et annet poeng av betydning er at disse pasienter etter fjernelse av milten er mere utsatt for alvorlige infeksjonssykdommer. I så måte betraktes de som risikogrupper, og bør få visse vaksiner (noe X også har fått av lege på hjemstedet). Vaksinen gir imidlertid ikke noen garantert beskyttelse, og i Forsvaret, hvor vi hyppig har infeksjonssykdommer, vil disse personer representere en viss sikkerhetsrisiko.

Av ovennevnte grunner må F SAN derfor si seg enig i legekjennelsen fattet ved Y skole, og finner ikke grunnlag for å fremstille vedkommende til fornyet legemnd.»

Ombudsmannen meddelte klageren at det ikke syntes å være begått noen feil fra skolens side.

En vernepliktig som var opptatt på USK-kurs, ble etter en tid frabeordret skolen på grunn av stryk ved eksamen. Det hadde vært endel tvil om han hadde strøket i ett eller to fag. Selv mente han at han bare hadde strøket i ett fag som han burde få ta om igjen og dermed fortsette på skolen.

Etter å ha undersøkt saken svarte Ombudsmannen klageren slik:

«Det vises til brev herfra av 10 d m.

Jeg har mottatt svar på min henvendelse til avd X og vedlegger til Deres orientering kopi av avdelingens brev av 22 d m samt kopi av den der nevnte uttalelse fra sjefen for skolekompaniet.

Som det vil fremgå er det i saken feilaktig kommet til uttrykk at De har strøket i to fag. Det korrekte er at det foreligger stryk i ett fag samt i en delkarakter. Dette vil imidlertid ikke endre avgjørelsesgrunnlaget for dimisjon, en avgjørelse som er tatt ut fra en samlet vurdering av faglige kvalifikasjoner og personlige egenskaper. Dette er en vurdering jeg vanskelig kan overprøve. Noe grunnlag for å anta at det ved avgjørelsen er tatt andre enn saklige hensyn har jeg imidlertid ikke.

Jeg beklager å måtte meddele at jeg ikke kan foreta mere med saken.»

En aspirant ved en av Forsvarets skoler var ikke blitt opptatt som elev. Han klaget over elevopptaket som han hevdet var både tilfedig og urettferdig. Han hevdet at han på alle områder lå blant de beste og at det måtte være gjort en feil når han ikke ble tatt opp som elev.

Etter å ha undersøkt saken skrev Ombudsmannen slik til klageren:

«Det vises til tidligere brev og til uttalelse fra skolen i brev til Ombudsmannen av 6 ds som De ses å være tilstillet gjenpart av.

Som det vil fremgå er det ved opptaket av befalelever lagt til grunn ulike prøver i løpet av aspirantperioden ved siden av de observasjoner og vurderinger som forøvrig er foretatt av aspirantene. Jeg viser til det som er opplyst om at årets kull er usedvanlig jevnt og at aspirantenes innsats har vært meget god. Ved utvelgelsen av befalelever dreier det seg således om små marginer, og i noen grad antar jeg at opptaket vil måtte baseres på et skjønn. Etter de opplysninger som er fremlagt har jeg imidlertid ingen holdepunkter for at det ved elevopptaket er vist vilkårlighet eller at det er tatt andre hensyn enn rent saklige. Det er således ikke grunn til å anta at avgjørelsen i Deres tilfelle er usaklig eller at den kan karakteriseres som klart urimelig.

De har, om De finner grunn til det, adgang til å få skolerådets vedtak prøvet av høyere myndighet. En anke, som skal sendes gjennom avdelingen, vil bli forelagt Generalinspektøren for Hæren til avgjørelse. Slik jeg ser det synes det tvilsomt om en anke vil føre frem.»

Under saksbehandlingen kom det frem at aspirantene i slutten av aspirantperioden var anmodet om å lage en liste med 10 navn på aspiranter som de mente burde avvises som elever. Ombudsmannen fant dette underlig og ba om skolens uttalelse. Skolen ga denne redegjørelse:

«Det vises til ref b.

Ved endt aspirantperiode den 28 aug 84 gjennomførte trsjef/aspiranttroppen en evaluering for å få tilbakemelding fra aspirantene om deres mening om aspirantperioden. Hovedhensikten var å skaffe erfaringsmateriale for en eventuell revisjon av program etter gjennomføring av tjenesten.

Evaluerings ble gjennomført anonymt.

Det ble stilt 7 spørsmål:

- 1) Mener du aspirantperioden er for lang/passe/for kort?
- 2) Hva var det verste/tyngste/mest stressete/«tøffeste»/minst nyttige/mest nyttige?
- 3) Hva kan du tenke deg mer av/mindre av?
- 4) Målet med aspirantperioden er bl a å skille ut de som ikke passer som befal. Hva mener du kunne vært gjort anderledes/lagt mer vekt på for å få fram dette skillet?
- 5) Hvem av dine medaspiranter mener du ikke passer som befal (Navn, skriv 10 stk)? Begrunnelse.
- 6) Har befalet vært for strenge/passe/for milde?
- 7) Hvordan har påbudet om daglig trening virket?

Med hensyn til hensikt og gjennomføring av evalueringen skal opplyses:

- Den ble IKKE gjennomført med henblikk på benyttelse under elevopptaket.
- Aspiranttroppsjefen ledet selv gjennomføringen og opplyste at ikke alle spørsmål nødvendigvis måtte besvares. Han gjennomgikk selv de innsamlede besvarelser etter elevopptaket (skoleråd) den 28 aug.
- Besvarelsene ble makulert straks trsjsjef hadde gjennomlest dem.

Evaluerings og revisjon er en viktig del av arbeidet med å bedre utdanning og tjeneste. Dette går også inn som et rutinemessig arbeide bl a i Forsvarets utdanningsmodell. I dette arbeide er det vesentlig å ta med elevenes erfaringer og meninger for å få gjennomført en evaluering av systemet. Det er dette som har vært intensjonen med den omtalte undersøkelse.

Skolen vil imidlertid presisere at spm nr 5 i undersøkelsen, hvor aspirantene blir bedt om å skrive ned navn på medaspiranter som ikke passer som befal, er uheldig. Hverken skolens ledelse eller sjef X vil akseptere at slike spørsmål blir stillet ved senere anledninger.»

Ombudsmannen fant etter den redegjørelsen ikke grunn til å foreta seg noe ytterligere i saken.

En vernepliktig hadde etter kort tid på rekruttskolen blitt overført til aspiranttroppen hvorfra det ville bli tatt ut elever både til lagførerskolen og til USK-kurset. Grunnen til at han ikke ble tatt ut var at han var farveblind. At han var farveblind fremgikk av hans papirer. Samtidig var han spurt om dette ved overføringen til aspiranttroppen og fant det underlig at det nå kunne brukes som grunn til at han ikke ble tatt opp som elev.

Avdelingen innrømmet at det var kjent at klageren var farveblind. Det man dessverre ikke hadde vært oppmerksom på var kravskatalogens krav til farvesyn. Dette ble man dessverre først oppmerksom på under opptaksrådets møte. Det inntrufne ble meget beklaget.

Ombudsmannen fant ikke grunn til å foreta seg noe ytterligere i saken.

Vervede.

Det er behandlet 5 saker i denne gruppe samt 1 fra tidligere år.

En vernepliktig som etter endt førstegangs-tjeneste i 1975 som velferdsassistent, hadde gjennomført en repetisjonsøvelse og en periode med FN-tjeneste mai-november 1982, hadde søkt FN-tjeneste på ny. Søknaden var denne gang avvist med den begrunnelse at han ikke var skikket for FN-tjeneste, dette var ført på hans rulleblad. Begrunnelsen for denne avgjørelsen var at han for 12 år siden, før han påbegynte sin førstegangstjeneste, var straffet med 30 dagers betinget fengsel. Samtidig var denne straffen ført på hans rulleblad.

Denne avgjørelse ble ansett som urimelig og det ble tvilt på lovligheten av å føre en sivil straff på det militære rulleblad. Ombudsmanen ble anmodet om å få rettet på dette.

Ombudsmannen tok saken opp med vedkommende myndighet og pekte på det urimelige i at en 12 år gammel straffedom nå skulle gjøre klageren uskikket til FN-tjeneste så lenge han i 1982 hadde gjennomført en FN-periode tilfredsstillende og uten merknader.

Vedkommende myndighet beklaget at saken var klosset behandlet. Det var klart at klageren var søknadsberettiget. Det ville ikke bli tatt hensyn til straffedommen idet han med sin tidligere tjeneste hadde vist seg skikket. Etter gjeldende bestemmelser skulle straff/refselsener føres på rullebladet, men det ble strøket at han ikke var skikket til FN-tjeneste.

De vervede mannskaper ved lufthavnveddelingen ved en av Luftforsvarets stasjoner anmodet om Ombudsmannens bistand til å få fornyet sine vervingskontrakter etter 6 års tjeneste. De hadde da de inngikk sin første vervingskontrakt fått inntrykk av at det ikke ville være noe problem å få 9 års verving. Det var 6 mann som i tilfelle måtte slutte i løpet av 1984. Disse ville vanskelig kunne skaffe seg arbeid i det sivile. Kunne de få tre års verving til ville de få litt tid til å ordne seg.

Av den redegjørelse Ombudsmannen fikk fra avdelingen fremgikk det blant annet at maksimal vervingstid var 6 år, men at i særlige tilfelle kunne vervingstiden økes til 9 år. Disse bestemmelser var ikke revidert siden 1979 og alle grenaderer ble ved inngåelsen av første kontrakt orientert om betingelsene. Av de 6 som nå var ferdig med 6 års tjeneste kunne 4 søke om reverving. Det var overkommandoen som ville avgjøre om «særlige omstendigheter» forelå.

Ombudsmannen fant ikke å kunne foreta seg noe ytterligere i saken.

Befalssaker.

Det er behandlet 41 saker samt 9 saker fra tidligere år i denne gruppe.

En offiser som under sin tjeneste i Nord-Norge bodde i en av Forsvarets leiligheter, var gjort økonomisk ansvarlig for skader som var påført leiligheten. Under en storm var et stuevindu blåst ut. Det var skade på tak i stue, gang og kjøkken. Offiseren var videre beskyldt for urettmessig å ha brukt ca 800 l parafin og deretter å ha fylt et tilsvarende antall liter vann på tanken. Erstatningsbeløpet var totalt kr. 5.948,90 som klageren ikke ville godta. Saken var gått så langt at sentrale myndigheter truet med å ta ut stevning. Offiseren ba om Ombudsmannens vurdering.

Av opplysninger i saken fremgikk det at klageren påsto ikke å ha brukt parafinbrenneren i det hele tatt i den tiden han hadde bodd i leiligheten, idet han hadde brukt bare veddelen av ildstedet. Ombudsmannen ba om at dette måtte bli undersøkt idet det måtte kunne ettervises om brenneren var brukt eller ikke.

Etter nærmere undersøkelser ble den del av erstatningskravet frafalt. Klageren ble pålagt å erstatte det ødelagte stuevindu med kr. 1000,-. Dette godtok han.

En offiser var i forbindelse med en sivil tilstelning ansvarlig for demonstrasjon av LVA-materiell. Under demonstrasjonen ble det gjort endel skade på sivile biler, bl a offiserens egen bil. Forsvaret betalte alle skader bortsett fra på klagerens bil. Av undersøkelsesrapporten fremgikk det at det var iverksatt sikrings tiltak i langt større grad enn gjeldende regler tilsier. Ut fra gjeldende bestemmelser, reglementer og opplæring kunne det ikke forventes at operatørene skulle kunne forutse de skadevirkninger som trykket ved bruk av denne type ammunisjon medførte. På denne bakgrunn fant klageren det urimelig at han ikke fikk erstatning og anmodet om Ombudsmannens bistand.

Ombudsmannen fant grunn til å ta saken opp med Forsvarsdepartementet idet det ikke forelå holdepunkter for å anta at klageren hadde opptrådt uaktsomt. Forsvarsdepartementet opprettholdt imidlertid sin tidligere avgjørelse og begrunnet dette bl a med at man hadde brukt en ammunisjon man ikke var fullt fortrolig med. Da det ikke syntes å være grunnlag for å anta at klageren kunne gjøres ansvarlig for valg av ammunisjon, fant Ombudsmannen det nødvendig å foreta ytterligere undersøkelser. Saken ble på ny tatt opp med departementet:

«Det vises til ovennevnte referanse.

Etter å ha mottatt FDs uttalelse i saken har jeg funnet å burde be om en del tilleggsopplysninger fra X flystasjon slik det fremgår av mitt brev til stasjonen av 28 feb d å. Min henvendelse er besvart ved stasjonens brev av 29 mar d å der det også vises til uttalelse som er

innhentet fra batterisjefen i notat av 26 mar d å.

På bakgrunn av de opplysninger som er gitt når det gjelder beslutningen om bruk av «break-up»-ammunisjon, det kjennskap man hadde til denne type ammunisjon og de sikkerhetsregler stasjonen anvender, kan jeg vanskelig se at Y kan ha opptrådt uaktsomt under demonstrasjonen den 12 jun f å. Jeg kan være enig med FD i at man ved denne anledning burde ha brukt vanlig løsammunisjon og ikke den kraftige «break-up»-ammunisjon som man ikke var fullt fortrolig med. Ansvar for dette må imidlertid etter min oppfatning tillegges overordnet befal, jfr batterisjefens notat. Forøvrig viser jeg til den tilleggsuttalelse Y har gitt om plasseringen av hans egen og øvrige biler som er inntegnet på skissen.

Jeg tillater meg under henvisning hertil å be om at Ys erstatningssøknad tas opp til fornyet vurdering evt ut fra en rimelighetsbetragtning.

De saksdokumenter jeg har mottatt fra FD returneres vedlagt med takk for lånet.»

Etter å ha vurdert de nye og mer detaljerte opplysninger, fant departementet å kunne godta klagerens erstatningskrav.

En utskrevet sersjant gjorde tjeneste i FN-styrkene med midlertidig fenriks grad. Han hadde søkt om å få medregnet sin sivile tjeneste ved beregningen av sin lønnstjenesteansienitet som befal. Det er anledning til det på visse vilkår, bl a at den sivile tjeneste må faglig ha en vesentlig betydning for den militære tjeneste. Hans søknad var imidlertid avslått i siste omgang av Forsvarsdepartementet.

Klageren hevdet at hans sivile tjeneste som landpostbud var meget relevant for hans FN-tjeneste som assisterende pengeregnskapsfører.

Etter å ha drøftet saken med sentrale myndigheter skrev Ombudsmannen slik til klageren:

«Det vises til ovennevnte referanse.

Jeg har mottatt svar på min henvendelse til FO/HST som har gitt slik uttalelse som vedlagte kopi av brev av 13 ds viser. Som det vil ses har ikke HST funnet at det er fremkommet nye momenter som kan gi grunn til å revurdere den avgjørelse som er truffet i saken.

Lønnsplanene i staten inneholder forskjellige regler om medregning av tidligere yrkespraksis i tjenesteansieniteten, jfr § 2 pkt 3 i lønnsregulativets fellesbestemmelser. Forsvaret har sine egne regler og ved FDs brev til FO av 8 okt 82 har departementet gitt retningslinjer for godkjenning av sivil tjeneste i lønnstjenesteansieniteten som befal. Ifølge disse retningslinjer kan sivil tjeneste/praksis godkjennes når denne har vært av vesentlig faglig betydning for den militære tjeneste. Når myndighetene i det foreliggende tilfelle ikke har funnet å kunne tillegge søkerens tjeneste som landpostbud denne betydning for hans tjeneste som befal, er dette også etter min vurdering en avgjørelse i samsvar med de retningslinjer som er gitt på dette område. Jeg

kan ikke se det er grunn til å kritisere det skjønn som her er utøvet.»

En fenrik som i det sivile liv var skolelærer, hadde vært innkalt til heimevernstjeneste i 8 dager. Dette hadde ført til at det i hans sivile lønn ble trukket for den militære lønn for alle 8 dagene. Hjemlen for dette var § 11.3 i fellesbestemmelsene i statens lønnsregulativ hvor det heter: «For vernepliktig og utskrevet befal skal det når tjenesten varer mer enn en uke (7 dager) trekkes et beløp i den sivile lønn som svarer til den militære grad/stillings hovedregulativlønn». For klageren førte dette til at han, fordi han hadde 8 dagers tjeneste istedenfor 7 dager, ble trukket for kr. 2.370, noe han mente var urimelig. Enten måtte bestemmelsen være gal eller fortolkningen feil.

Saken ble forelagt både for Forsvarsdepartementet og Forbruker- og administrasjonsdepartementet som begge henviste til at bestemmelsen var et resultat av forhandlinger og således ikke uten videre kunne endres. Forsvarsdepartementet hadde imidlertid notert de skjevheter som var påpekt.

En sersjant som var ferdig med sin utdanning og skulle begynne på sin plikttjeneste ved en avdeling i Nord-Norge, hadde brukt privat bil på reisen nordover. Han hadde godkjent reiseordre fra skolen, men mottagende avdeling nektet å utbetale kilometergodtgjørelse for bruk av egen bil. Da dette var av stor økonomisk betydning for sersjanten, ba han om Ombudsmannens bistand.

Ombudsmannen tok saken opp med Hærstaben som kunne opplyse at spørsmålet om bruk av egen bil ved flytting fra befalsskole til avdeling var under utredning. Denne utredning resulterte i et rundskriv hvor det bl a heter:

«Forsvarets overkommando/Hærstaben finner at det er behov for en klarere difinisjon av hva en flytningsreise er.

Inntil det foreligger nye bestemmelser fra Forsvarsdepartementet fastsetter Hærstaben at befal med 12 måneders plikttjeneste tilstås dekning for strengt nødvendige legitimerede flytningsutgifter begrenset oppad til Flytningsregulativets satser. Dersom vedkommende er eier av bil tilstås kilometergodtgjørelse for strekningen skole - nytt tjenestested.

Personell uteksaminert fra utskrevet sersjantkurs samt vernepliktig personell som gis kortere befalsutdanning i førstegangstjenesten tilstås ikke flytningsgodtgjørelse ved overføring fra skole til avdeling.»

Det er intet sagt om returreisen, men det er meddelt at bestemmelsene skal gjelde tur/retur.

En kaptein som ikke var gift eller hadde sørgelsesbyrde hadde i forbindelse med en be-

ordring til Nord-Norge søkt om forhøyet omflytningstillegg. Hans begrunnelse var at han hadde flyttet med møbler og løsøre fra en vanlig familieleilighet til en annen med akkurat de samme ekstrautgifter som en vanlig familie ville ha og som det forhøyede tillegg var ment å dekke. Søknaden var avslått og kapteinen ba om Ombudsmannens bistand. Han følte seg diskriminert idet han mente å oppfylle de intensjoner som lå til grunn for innføringen av tillegget.

Saken ble behandlet av vedkommende forsvarsgren, Forsvarsdepartementet og Forbruker- og administrasjonsdepartementet som alle hadde avslått med den begrunnelse at han ikke var gift.

Ombudsmannen fant ikke å kunne foreta seg noe i saken, idet det her var tale om en bestemmelse som var helt klar i sin ordlyd og et resultat av forhandlinger.

En utskrevet løytnant i Kystartilleriet gikk på en distriktshøyskole for å kvalifisere seg til fast ansettelse i velferdstjenesten. Hans problem var den konkurranseansiennitet Sjøforsvaret ville gi ham. Han hevdet at Sjøforsvaret fulgte en praksis som var helt i strid med de andre forsvarsgrenene og som ville føre til at han mistet 8 år som løytnant. De andre elevene fra Luftforsvaret og Hæren som gjennomførte den samme utdanning fikk beholde sin ansiennitet.

Ombudsmannen tok saken opp med Sjøforsvarsstaben og skrev slik:

«Det vises til ovennevnte referanse.

Lt X har bedt om min bistand i saken idet han finner det svar han har fått fra SST på spørsmålet om sin konkurranseansiennitet ved evt fast tilsetning urimelig og etter hans oppfatning også i strid med praksis i andre våpengrener - også innen Kystartilleriet. En kopi av klagerens brev av 27 f m følger vedlagt. Det fremgår herav at Lt X også har kontaktet sin forening, HBB, om samme sak. Det vises til HBBs brev til SST av 14 okt 83 som etter det jeg har fått opplyst ved henvendelse til HBB i går, ikke er besvart.

Etter det standpunkt SST har tatt i saken forstår jeg det slik at klagerens utdanning ved Sjøkrigsskolens operative linje, Kystartilleriavdelingen, (1 år) ikke anses som grunnleggende befalsutdanning som velferdsbefal. Jeg tør be om uttalelse i saken og at jeg får fremlagt de dokumenter SST viser til i sitt svar til klageren i brev av 14 sep 83. Jeg tør også be om å få tilstillet en kopi av SSTs svar på HBBs henvendelse i saken.»

Av den senere korrespondanse fremgikk det at Sjøforsvaret fulgte en annen praksis enn de andre forsvarsgrenene. Fra Forsvarsdepartementets side ble det uttalt at gjeldende bestemmelser var uklare, at det ikke var begått noen feil og at det var spesielle forhold i Sjø-

forsvaret. Sjøforsvaret ble imidlertid pålagt å følge samme praksis som de andre forsvarsgrenene.

Ombudsmannen skrev slik til klageren:

«Det vises til tidligere brev i saken.

Jeg har nå mottatt uttalelse fra SST som såvidt jeg forstår innebærer en avklaring av de ansiennitetsspørsmål De har tatt opp med meg. Etter pålegg fra FD vil således SST iverksette en etterjustering av ansiennitet slik at personell i Sjøforsvaret blir stilt likt med personell i de øvrige forsvarsgrener. SST uttaler at dette revisjonsarbeide vil påføre SST et betydelig merarbeid og at det ikke er realistisk at endrede ansiennitetslister vil være utgitt før den reviderte befalsordning trer i kraft. SST vil søke å avslutte arbeidet 1 nov d å og frem til denne dato vil tidligere praksis bli opprettholdt.

Jeg går etter dette ut fra at De etter revisjonen vil få fastsatt Deres konkurranseansiennitet på linje med tilsvarende befal i de øvrige forsvarsgrener.»

En utskrevet fenrik som var gårdbruker, hadde søkt om å få utsettelse med en repetisjonsøvelse. Han hadde tidligere fått utsettelse under den forutsetning at han skulle inn til øvelse høsten 84. Søknaden var derfor avslått.

Klageren hadde imidlertid fremdeles store problemer som var økt ytterligere ved at det var vanskeligere å skaffe jordbruktavløser. Etter fornyet vurdering fant avdelingen å kunne gi ham utsettelse. Spørsmålet om overføring til Heimevernet ville bli vurdert i forbindelse med moboppgjøret for 1985.

En kvartermester med 4 mndrs plikttjeneste etter 12 mndrs utdanning, hadde søkt om utsettelse med ca halvparten av plikttjenesten fordi han hadde blitt opptatt som elev ved en skole hvor det var stor konkurranse om elevplassene. Søknaden ble avslått.

Kvartermesterens organisasjon tok saken opp med sentrale myndigheter og anmodet samtidig om Ombudsmannens bistand.

Anken ble tatt til følge fordi klageren ikke ville få sitt opptaksløfte overført til neste skoleår. Han måtte konkurrere seg inn på ny med derav følgende redusert mulighet for å komme inn.

En annen kvartermester som i en analog sak søkte om utsettelse fikk avslag fordi det i hans tilfelle ble bragt på det rene at han ville få sitt forhåndsløfte om opptak overført til følgende skoleår. Han ville også ha mulighet for et engasjement i tiden mellom plikttjenestens slutt og skolestart.

En fenrik som var engasjert ved en av Hærens avdelinger hadde fått en tjenesteuttalelse som var vesentlig dårligere enn tidligere. Han hevdet at tjenesteuttalelsen både bygde på

sviktende grunnlag og inneholdt formelle feil. Den ble derfor anket. Den dårlige tjenesteuttalelse hadde fått kjedelige følger for ham. Like etter at tjenesteuttalelsen forelå fikk han beskjed om at han ikke ville komme inn på Krigsskolen. Samtidig fikk han også beskjed om at han ikke ville få forlenget sitt engasjement.

Etter å ha foretatt endel undersøkelser i saken fant Ombudsmannen grunn til å ta saken opp med Generalinspektøren for Hæren. Ombudsmannen skrev slik:

«Fenrik X har bedt om min bistand i anledning av at hans anke over tjenesteuttalelse ikke er tatt til følge. Tjenesteuttalelsen gjelder perioden 1 jan 83 til 30 jun 83 da fenriken tjenestegjorde som instruktør ved geværtropp i Kp 1/Y. Det vises til hans brev til Ombudsmannen av 6 feb d å med bilag.

Saken er herfra tatt opp med sjef Y i brev av 10 feb d å som jeg vedlegger en kopi av. Som det vil fremgå er det en meget stor divergens i tjenesteuttalelsene for to rapporteringsperioder. I den første tjenesteuttalelse, som gjelder tidsrommet 6 jul 82 til 31 des 82, er det gitt en meget positiv vurdering av fenrikens kvalifikasjoner og tjenestlige forhold, mens uttalelsen for den etterfølgende periode må sies å være meget lite tilfredsstillende, jfr det som er anført under «Supplerende opplysninger». Begge tjenesteuttalelsene er av sjef Y gitt påtegningen «passert» uten ytterligere merknader.

I den redegjørelse jeg har mottatt fra avdelingssjefen anføres at den store divergens i de foran nevnte tjenesteuttalelser ikke uten videre kan henføres til fenrik Xs tjenesteforhold, men må, såvidt jeg forstår, primært søkes hos de rapporterende kompanisjefer som er involvert.

Etter en gjennomgåelse av sakens dokumenter sitter jeg igjen med det inntrykk at fenriken er blitt meget strengt bedømt i den siste tjenesteuttalelsen og at den kanskje ikke gir noe dekkende og riktig bilde av hans tjenesteforhold og kvalifikasjoner. Dette synes jeg bestyrkes ved de uttalelser som foreligger fra fenrikens nærmeste foresatte ved avdelingen. Spesielt gjennom den uttalelse som kaptein Z har gitt i brev til sjef Y av 2 nov 83.

På grunn av den tvil som gjør seg gjeldende om fenriken har fått en rettferdig bedømmelse i den påklagede tjenesteuttalelse og hensett til hans gode befalsskoleeksamen (nr 4 av 33 uteks), hans meget gode tjenesteuttalelse for første rapporteringsperiode, og videre de ulike oppfatninger av hans tjenestlige forhold under siste periode, synes det etter min vurdering rimelig at han gjennom et nytt engasjement gis sjanse til å bevise at den påklagede tjenesteuttalelse ikke gir noe korrekt eller dekkende bilde av hans kvalifikasjoner som befalingsmann.

De her beroende saksdokumenter følger vedlagt og bes returnert etter gjennomsyn. Jeg tør samtidig be om å bli gjort kjent med Generalinspektørens avgjørelse.»

Generalinspektøren traff denne avgjørelsen:

«Det vises til sakens dokumenter.

Fenrik X har bedt om Ombudsmannen for Forsvarets bistand i anledning av at hans anke over tjenesteuttalelse ikke er tatt til følge.

Fenriken bygger sin anke på at tjenesteuttalelsen for perioden 010183 - 300683 er vesentlig svakere enn den han fikk for perioden 060782 - 311282. Han hevder at det foreligger formelle feil og at uttalelsen er gitt på sviktende grunnlag.

Avdelingssjefen opprettholder uttalelsen, da han ikke finner at det foreligger formelle feil eller sviktende grunnlag.

Innkallelse av fenriken til opptaksprøver ved Krigsskolen ble annullert etter initiativ fra avd Y og han fikk avslag på søknaden om engasjement ved Y.

Ombudsmannen for Forsvaret fremholder:

- a. Den store divergens mellom forannevnte tjenesteuttalelser kan ikke uten videre henføres til fenrikens tjenesteforhold, men må søkes hos de to rapporterende kompanisjefer.
- b. Fenriken er blitt meget strengt bedømt i siste rapporteringsperiode. Uttalelsen gir kanskje ikke et riktig bilde av hans tjenesteforhold.
- c. Det hersker ulike oppfatninger av hans tjenestelige forhold under siste periode. Hans befalsskoleeksamen og uttalelsen for første del av hans plikttjeneste er meget gode.

På denne bakgrunn finner Ombudsmannen det rimelig at fenriken gjennom et engasjement gis anledning til å rette opp inntrykket.

Generalinspektøren for Hæren finner det ikke hensiktsmessig å tilby fenriken engasjement ved Y.

På bakgrunn av de foreliggende opplysninger finner en imidlertid riktig at fenriken tilbys et engasjement ved en annen passende avdeling.

Hærstaben vil tilskrive fenriken direkte om det.

GIH har i forbindelse med denne vurdering ikke tatt stilling til den påklagede tjenesteuttalelse. Dette må eventuelt utstå til etter avsluttet engasjement.»

En vernepliktig fenrik som var 51 år var innkalt til sin 8. repetisjonsøvelse. Han mente at han nå var innkalt til langt mer tjeneste enn det var orientert om da han gikk på befalsskolen. Han klaget til sin rulleførende avdeling med gjenpart til Ombudsmannen.

Etter å ha undersøkt saken fant rulleførende avdeling å kunne fritta ham for repetisjonsøvelsen.

En løytnant som i forbindelse med en skillsmisse hadde fått samværrett med sin datter søkte om velferdspermisjon i den sammenheng. Søknaden var avslått og løytnanten tok saken opp med Ombudsmannen.

Søkeren hadde i august 84 søkt om velferdspermisjon fra fredag til mandag 7 ganger for resten av 84 og 8 ganger i første halvår 85. Ved å søke å få innvilget permisjon på forskudd, ville han kunne ordne seg med transport med Forsvarets fly fra og til Nord-Norge. Han men-

te dette måtte være en fin ordning for alle som var i samme stilling som ham.

Saken ble tatt opp med Forsvarets overkommando som uttalte følgende:

«Løytnant X søker velferdspermisjon for å gjennomføre samværrett med sin datte. Søknaden er avslått av flystasjonen som imidlertid stiller seg positiv til bruk av fri/feriedager.

Statens personalhåndbok gir idag ingen hjemmel for innvilgelse av slik permisjon. Bestemmelsene for velferdspermisjon kan nødvendigvis ikke dekke alle situasjoner, således er det foreliggende problem ikke berørt. I dette tilfelle legges det opp til en langvarig ordning med faste velferdspermisjoner. Det er neppe forutsetningen for regelverket.

Mange befal pendler idag mellom Syd- og Nord-Norge uten at de gis noen form for permisjon for å være sammen med sine barn. Skulle lt X innrømmes velferdspermisjon vil konsekvensene være store for disse grupper.

Et argument fra lt X er at ved at han ved å få innvilget velferdspermisjon automatisk også får høyere prioritet på Forsvarets flyrute. FO kan ikke se at disse regler uten videre gjelder for befal.»

Ombudsmannen fant intet å bemerke til FOs uttalelse.

En løytnant som var yrkesbefal, hadde søkt om permisjon uten lønn/tjenestefrihet utenfor nummer/avskjed. Det var søknaden om avskjed som ble innvilget. Dette fant løytnanten urimelig og skrev bl a slik til Ombudsmannen:

«Jeg mener iflg Statens Personalhåndbok pkt 214.80-20 og 214.80-21 at det kan gis permisjon. Min begrunnelse er at stillingen ble lyst ledig offentlig, det ble gjort en innstilling fra FDI/TR og ansettelsen ble foretatt i FBT (- et ansettelsesråd?), som om det var en sivil stilling. Stillinger som blir lyst ledig offentlig i forsvaret, må være viktige stillinger, som Forsvaret ønsker besatt med de best kvalifiserte søkere. I motsetning til engasjementer ved avdelinger. Der det bare er å ta kontakt med personelloffiser og dersom det er ledige lønns hjemler, blir en ansatt. Da er det ingen form for konkurranse.

Jeg håper det er forståelse for mine synspunkter. Det som er viktig i denne sammenheng er om Statens Personalhåndbok skal gjelde alle statsansatte. Ett eksempel:

En løytnant/ingeniør kan tenke seg en sivil ingeniørstilling i HFK, som er lyst ledig som engasjement. Beordring i stillingen er ikke aktuelt, fordi at han sitter i en troppsjefsstilling i en avdeling i Nord-Norge og er uunnværlig. Konsekvensene i dag vil være at han må slutte i stillingen for å begynne i HFK, der han kan få benytte sin sivile kompetanse. Det er vel ikke meningen at det skal være slik. Forsvaret er vel i det lange løp heller ikke tjent med en slik praktisering.

Jeg ønsker å få vite Ombudsmannens vurdering av saken. Om det er noen hensikt for meg å anke over avgjørelsen.»

Ombudsmannen tok saken opp med Hærstaben som bl a svarte slik:

«Hærstabens avgjørelse på søknaden, jfr vedt D, er basert på regler om tjenestefrihet uten lønn for yrkesbefal i Forsvaret, som er inntatt i Tjenestereglement for Forsvaret, klasse 5 G III. I punkt 1 under dette avsnitt heter det:

«Søknadeer om tjenestefrihet uten lønn avgjøres etter individuell vurdering og under hensyn til personellsituasjonen i vedkommende forsvarsgren.»

Av ovennevnte påtegninger fremgår at personellsituasjonen ved avdelingen er vanskelig. Hærstaben har ikke muligheter til å beordre erstatning til avdelingen før etter 1 august 1985.

I ovennevnte tjenestereglement heter det videre i pkt 2, samme avsnitt, at tjenestefrihet uten lønn kan gis yrkesbefal for å utføre sivilt arbeid i tilknytning til Forsvaret eller for å utføre arbeid som er av vesentlig betydning for Forsvaret eller offentlige interesser forøvrig.

Løytnant Xs engasjement ved Y kan av Hærstaben ikke ses å komme inn under disse regler.

I reglens pkt 3 i Tff G III heter det at befalingsmenn med mer enn 10 års tjeneste som befal kan gis tjenestefrihet uten lønn også av andre grunner når personellsituasjonen tillater det.

Hærstaben har normalt innvilget slike søknader. Løytnant X har tjenestegjort som befal fra 27 juni 1975 og oppfyller ikke kravet om 10 års tjeneste.

Løytnant X peker i sitt brev til Ombudsmannen på bestemmelsene som er inntatt i Statens personalhåndbok pkt 214.80-20 og 214.80-21.

Hærstaben kan ikke se at den avgjørelse som er tatt i forbindelse med løytnant Xs søknad er i strid med disse bestemmelser.

Hærstaben viser også til pkt 214.8-1 i Statens personalhåndbok som stadfester behandlingen Hærstaben har gjort i saken.»

Det er behandlet endel saker som gjelder klager på forbigåelse. Fire av disse er egentlig tatt opp som klagesaker med Stortinget og av Stortingets kontrollkomité oversendt til Ombudsmannen med anmodning om uttalelse. Uttalelse er gitt i samtlige saker.

I en klagesak som tidligere var behandlet av Stortingets kontrollkomité ble det reist spørsmål som lå nær opp til det som tidligere var avgjort av Stortinget. Da Ombudsmannen var i tvil om saken kunne behandles ble den forelagt for kontrollkomitéen som uttalte:

«Kontrollkomitéen viser til Ombudsmannens brev av 10 februar 1984 med vedlegg.

Etter kontrollkomitéens mening ligger en klagesak som har vært behandlet av Stortinget, utenfor ombudsmannens arbeidsområde. En henvendelse fra klageren om en slik sak må i tilfelle rettes til Stortinget.»

Sivilt personell i Forsvaret.

Det er behandlet 4 saker i denne gruppe samt en fra tidligere år. Tre saker gjelder klager over manglende tilsetning, mens de to andre reiser ansiennitetsspørsmål. Ingen av sakene gir grunnlag for omtale i beretningen.

OMBUDSMANNENS NEMNDAS BEFARINGER

Som nevnt i innledningen har ikke ombudsmannsnemnda foretatt så mange befaringer i 1984 som i tidligere år.

Det er således bare Oscarsborg festning som er besøkt av en samlet nemnd.

Oscarsborg festning.

Nemnda ble mottatt av kommandanten, komkapt Skaug. Etter en kort samtale med ham om programmet for besøket hadde nemnda en samtale med kommandanten, ledelsen for befalsskolen, hundeskolen og mine-/torpedoavdelingen.

Kommandanten ga først en generell orientering om festningen, virksomheten, ansvarsforhold etc. Festningens beliggenhet på en øy gjør driften langt mer ressurskrevende, bl a blir transporten til og fra meget omfattende.

Underbemanningen er et stort problem. Både festningskommandoen og befalsskolen er underbemannet i henhold til funksjonsplanen. Det er derfor vanskelig å få primærfunksjonene tilfredsstillende avvirket. Spesialbefal mangler dessuten. Forsynings- og transportsiden lider under dette. Festningen har heller ikke sambandsoffiser. Festningen har i lengre tid ikke hatt undervisnings- eller velferdsassistent. Man har nå fått en undervisningsassistent som skal læres opp.

Underbemanningen førte til at det var vanskelig, for ikke å si umulig, å førtidsdimettere mannskapene i de tilfelle dette var ønskelig i forbindelse med skolegang eller start i arbeidslivet. Dagens personellsituasjon er det som først og fremst skaper problemer for en tilfredsstillende avvikling av tjenesten.

Det var ingen refselsaker eller disiplinærsaker ved festningen i første halvår 1984.

Sjefen for befalsskolen orienterte om skolens virksomhet. Skolevirksomhet startet på Oscarsborg i 1785. Den nåværende befalsskole har vært i drift siden 1865. Skoleledelse, lærere og elever utgjør i alt 170 personer. Det er i alt ca 300 elever som gjennomgår skolen i år. De fleste elevene rekrutteres fra Oslofjordområdet. Den beste velferd for disse elevene er anledning til å komme seg til Oslo i fritiden. Kunnskaper om ombudsmannsordningen fikk elevene gjennom skole- og pensumopplegget.

Hundeskolen ble etablert i 1945, men midlertidig lagt ned i 1947. I 1959 flyttet skolen til Seiersten hvor det etter hvert er foretatt en ganske omfattende utbygging slik at skoleetablisementet nå er tilfredsstillende. Elevene må imidlertid bo og få sin mat fra festningen. Dette er tungvint, krever mye transport og er en lite tilfredsstillende ordning. Hundeskolen er i praksis en skole- og øvingsavdeling med ele-

ver fra alle forsvarsgrener. Elevene er ved skolen i ca 7 uker. De faste mannskapene kommer fra rekruttskolen og er der resten av tjenestetiden.

Nemnda hadde deretter en samtale med tillitsmennene som representerte befalsskolen, hundeskolen og staben. De var nyvalgte og hadde liten erfaring med tillitsmannsordningen.

Befalelevne tok opp de vanskelige forlegningsforhold, det var bl a dårlig med fellesrom, leserom, pusserom. Dette hadde sammenheng med at man måtte bruke deler av forlegningen til befalsskolen til kontorer mens man foretok en generaloppussing av den gamle skolekasernen som nå er kontorbygg. Det var imidlertid skolens erfaring at behovet for leserom ikke var så stort. Manglende velferdsassistent førte til et mangelfullt velferdstilbud. Biblioteket ville imidlertid bli åpnet i høst. Det var tillitsmennesenes oppfatning at det var et fint miljø ved skolen med et godt forhold til befalet.

Tillitsmannen for hundeskolen tok opp problemene med forpleiningen fra festningen og de praktiske og trivselsmessige problemer dette medførte. Mannskapsmangelen og de vanskeligheter denne medførte ble også tatt opp av tillitsmennene.

Stabens tillitsmenn uttalte at det var et godt forhold mellom befal og menige og at det var lite disiplinære problemer ved festningen. Mesteparten av tjenesten var basert på turnusordninger. Det ble klaget på mangelfullt renhold på WC og bad. Dette hang sammen med at leiravdelingen hadde for få folk. De hygieniske forhold på sambandssentralen skyldtes mangel på vann- og kloakkanlegg.

Det var registrert misnøye med kostholdet, særlig frokost og middag. Det ble forklart at dette skyldtes problemer i proviantforvaltningstjenesten. Dette hadde ført til ganske store overskridelser av kostøret som man nå måtte ta igjen. Dette var nå i det vesentligste gjort og sammen med nytt personell ville dette føre til et normalt godt kosthold igjen.

Det var misnøye med kantinenes åpningstider, særlig er det et problem at kantinen er stengt fra fredag til mandag. Dette er et forhold som festningen ikke har herredømme over, idet Statens kantiner vurderer økonomi/åpningstider.

Det ble nevnt at det var dårlige sanitærforhold også ved transportkontoret/garasjer.

Nemnda foretok deretter en befaringsammen med festningens ledelse og hovedtillitsmannen.

Kjøkkenet og spisesal i egenartede men lite funksjonelle lokaler. Det er for liten plass både i spisesalen og på kjøkknet. Det er også for lite personell på kjøkkenet. Det er for dårlig ventilasjon på kjøkkenet. Man må transportere søppel og matvarer i samme heis. Dette er lite tilfredsstillende.

Kantinen er bra, men også her er det for dårlig ventilasjon. Kantinen er åpen fra kl 17 til 21 på hverdager.

Mannskapsrommene er stort sett brukbare, men vaske-/dusjrom har for liten kapasitet. Saltgehalten i de gamle steinveggene fører til at malingen ikke sitter med de problemer dette medfører. En vesentlig del av vedlikeholdsmidlene må nå brukes til utbedring av ferjeleie, brygge, ammunisjonsbunker, taktekking og messen.

Sambandssentralen var plassert nede i en gammel stridsforlegning hvor forholdene ikke var tilfredsstillende. Det var ikke innlagt vann og avløp, og mannskapene måtte bruke et kjemikalieklosett. Det forligger nå planer om utbedringsarbeider som vil gi innlagt vann og kloakkavløp og som vil gi en brukbar stridsforlegning for 100 mann og skikkelige arbeidsforhold for sambandssentralen. Disse arbeider er kalkulert til 360.000 84-kroner.

Elevforlegningen for befalsskolen bygget i 1981 var av høy standard med meget bra forlegningsrom, oppholdsrom, bad etc.

Nemnda besøkte deretter hundeskolen på Seiersten og besøkte bl a det nye undervisningsbygget som er meget tilfredsstillende. De nye lokaliteter med kontorer, veterinærrom, hundehus, oppholdsrom etc hadde en meget god standard.

Under den avsluttende samtalen kom man bl a inn på de økonomiske forhold for vernepliktige mannskaper, USKer og befalsskoleelever og lønnsforholdene mellom disse grupper. Et visst misforhold gjør seg gjeldende.

Igjen ble den knappe ressurstilgangen både når det gjelder penger og personell belyst, spesielt i sammenheng med festningens spesielle oppgaver både operativt, forvaltningsmessig og som museum.

Oslo i februar 1985.

Edg. Andreassen

Hans Nordahl Jensen

Erlend Rian

Ola D. Gløtvold

Kjell Reinsfelt

Georg Jacobsen

Per Håpnæs